

**КЫРГЫЗ РЕСПУБЛИКАСЫНЫН
УЛУТТУК БАНКЫ**

**2019-жылдын IV чейреги үчүн
акча-кредит саясаты жөнүндө отчет**

**Бишкек
2020-жылдын февраль айы**

Акча-кредит саясаты жөнүндө отчет Улуттук банк тарабынан чейрек сайын жарыяланып турат. Инфляциянын негизги факторлорун иликтөөлөргө жана болжолдоолорго, ошондой эле тышкы чөйрөдөгү жана Кыргыз Республикасындагы экономикалык жагдайдын өнүгүүсүнө баа берүүлөргө негизделген акча-кредит саясаты боюнча Улуттук банктын чечимдери жөнүндө коомчулукка маалымат берүү отчеттун максаты болуп саналат.

Кыргыз Республикасындагы акча-кредит саясаты

Тиешелүү акча-кредит саясатын жүргүзүү аркылуу баа туруктуулугуна жетишүү жана аны колдоого алуу **акча-кредит саясатынын максаты** болуп саналат.

Акча-кредит саясатынын негизги инструменти – Улуттук банктын эсептик чени. Жүргүзүлүп жаткан акча-кредит саясатын өркүндөтүү жана натыйжалуулугун арттыруу максатында, 2014-жылы Улуттук банк акча-кредит саясатынын жаңы негизине өткөн, ага ылайык Улуттук банктын эсептик чени акча рыногундагы каражаттар наркынын көрсөткүчү болуп саналат. Акча-кредит саясатынын операциялык багыты катары акча рыногунун кыска мөөнөттүү пайыздык чендери эсептелет. Жаңы негизге өтүү максаты катары банктар аралык кредиттик ресурстар рыногун өнүктүрүүгө жана экономиканын реалдуу секторун колдоого багытталган акча-кредит саясатынын пайыздык каналынын ишинин таасирин күчөтүү саналат.

Акча-кредит саясатынын сандык көрсөткүчү – инфляцияны орто мөөнөттүү мезгилде 5-7 пайыз чегинде кармап туруу. Акча-кредит саясатын иштеп чыгуу жана аны ишке ашыруу Акча-кредит саясатынын орто мөөнөттүү мезгилге каралган негизги багыттарынын алкагында жүзөгө ашырылат.

Улуттук банктын акча-кредит саясаты келечекке багытталган саясат болуп саналат, анткени, акча-кредит саясаты жагында кабыл алынган чечимдердин өлкөнүн негизги макроэкономикалык көрсөткүчтөрүнө таасири белгилүү бир лаг менен жүргүзүлөт. Акча-кредит саясаты Кыргыз Республикасында жана тышкы чөйрөдө экономикалык жагдайдын өнүгүшү боюнча макулдашылган жана экономикалык жактан негизделген болжолдоолордун натыйжасында алынган, кыска мөөнөттүү жана орто мөөнөттүү мезгилдерге каралган инфляция боюнча болжолдоолордун негизинде иштелип чыгат.

Коммуникациялык саясат Улуттук банктын акча-кредит саясатынын негизги инструменттеринин бири болуп саналат. Калкка маалымат берүү жана тиешелүү инфляциялык күтүүлөрдү калыптандыруу максатында, Улуттук банк тарабынан үзгүлтүксүз негизде пресс-релиздер чыгарылып, акча-кредит саясаты маселелери боюнча пресс-конференциялар өткөрүлүп турат. Улуттук банктын өлкөдөгү күндөлүк жана күтүлүп жаткан макроэкономикалык жагдай боюнча баа берүүсү Акча-кредит саясаты жөнүндө отчетто ар бир чейректин үчүнчү айынын башталышында жарыяланып турат. Улуттук банк Башкармасынын эсептик чен өлчөмү тууралуу маселелер боюнча отурумдарынын графиги банктын расмий интернет-сайтында жарыяланат.

2019-жылдын IV чейреги үчүн акча-кредит саясаты жөнүндө отчет Улуттук банк Башкармасынын 2020-жылдын 24-февралындагы № 2020-П-07/7-1-(ДКП) токтому менен жактырылган.

Мазмуну

1-глава. Тышкы чөйрө	6
1.1. ЕАЭБге мүчө өлкөлөрдүн жана соода боюнча негизги өнөктөш өлкөлөрдүн экономикалык өнүгүүсү	6
1.2. Дүйнөлүк товардык-чийки зат рыноктору	9
2-глава. Макроэкономикалык өнүгүү	13
2.1. Товарлар жана кызмат көрсөтүүлөр рыногунда суроо-талап жана сунуш	13
2.2. Тышкы сектор	16
3-глава. Акча-кредит саясаты	19
3.1. Акча-кредит саясатын ишке ашыруу	19
3.2. Финансы рыногунун инструменттери	22
3.3. Монетардык индикаторлор динамикасы	26
4-глава. Инфляциянын динамикасы	29
4.1. Керектөө баа индекси	29
4.2. Болжолдоону факты менен салыштыруу	30
5-глава. Орто мөөнөткө каралган болжолдоолор	31
5.1. Тышкы чөйрө жөнүндө божомолдор	31
5.2. Орто мөөнөткө каралган болжолдоо	33
1-тиркеме. Негизги макроэкономикалык көрсөткүчтөр	38
2-тиркеме. Глоссарий	39
3-тиркеме. Кыскартылган сөздөрдүн тизмеси	41

Резюме

2019-жылдын IV чейреги ичинде Кыргыз Республикасында макроэкономикалык өнүгүү бүтүндөй алганда Улуттук банк Башкармасы бекиткен базалык сценарийдеги болжолдоолорго туура келген.

Кыргыз Республикасынын экономикасы тышкы шарттардын таасири астында өнүгүүсүн уланткан. Отчеттук мезгил ичинде Кыргызстандын соода боюнча негизги өнөктөш өлкөлөрүндө экономикалык жигердүүлүк сакталып турган. Дүйнөлүк азык-түлүк жана чийки зат рынокторундагы баалар жогорулоо жагына өзгөрүлүп тургандыгы катталган. Көпчүлүк азык-түлүк товарларына дүйнөлүк баанын кымбатташы белгиленген. Кытай менен АКШ ортосундагы соода боюнча макулдашуунун биринчи фазасын макулдашууну күтүүдөн улам, мунай рыногундагы баалардын жогорулашы байкалган. Ал эми алтынга болгон баалардын өсүү тренди сакталган.

2019-жылдын жыйынтыгы боюнча реалдуу ИДӨнүн өсүшү 4,5 пайызды түзгөн, ал эми “Кумтөр” алтын кенин казып алуу ишканаларын эске албаганда, 3,8 пайызга өскөн. Өнөр жай сектору мурдагыдай эле өлкөнүн экономикалык өсүшүнө негизги салымын кошуп турган. Фискалдык сектордо инфляциялык тобокелдиктер байкалган эмес, жыл жыйынтыгы боюнча бюджеттин тартыштыгы өткөн жылдын көрсөткүчтөрүнөн кыйла төмөн түптөлгөн, б.а. 2018-жылдагы 1,1 пайызга салыштырмалуу ИДӨгө карата 0,1 пайыз деңгээлинде катталган. 2019-жылдын май айынан тартып өлкөгө акча которуулардын агылып кирүүсү кыскара баштаган.

Дүйнөлүк азык-түлүк жана чийки зат рынокторундагы жагдай Кыргызстандагы баа деңгээлинин орточо өсүшүнө таасирин тийгизген, бул 2019-жылдын IV чейрегинде инфляциянын Улуттук банктын күтүүлөрүнөн бир аз жогору түптөлүшүн шарттаган факторлордун бири болуп саналат. Бирок болжолдоодон бир аз гана четтөө байкалып, жыл жыйынтыгы боюнча инфляция деңгээли орто мөөнөттүү мезгилге каралган максаттуу көрсөткүчтөн ашкан эмес. 2019-жылы инфляция жылдык мааниде 3,1 пайызды түзгөн, ал эми анын орточо мааниси 2019-жылдын январь-декабрь айларында (бир мезгилге карата мезгил) 1,1 пайыз деңгээлинде түптөлгөн.

Тышкы таасирлер орун албаган шартта, 2020-жыл ичинде орточо жылдык инфляциянын (бир мезгилге карата мезгил) 4,6 пайыз деңгээлинде болушу, ал эми жыл акырына карата инфляциянын (2020-жылдын декабрь айы 2019-жылдын декабрь айына карата) 5,0 пайызга жакын деңгээлде болушу күтүлүүдө. 2021-жылы Улуттук банктын баа берүүсү боюнча, тышкы таасирлер келип чыкпаса, инфляциянын орточо мааниси 5,1 пайызга жакын деңгээлде жана жыл акырында 6,0 пайыз тегерегинде болушу күтүлөт.

2019-жылдын IV чейрегинде соода балансы экспорттун төмөндөшүнө салыштырганда, импорт боюнча операциялардын кыскарышынын алдыга озгон таасири астында калыптанган. Экспорттун төмөндөшү, негизинен, алтынды берүү көлөмүнүн динамикасы менен шартталган. Импорт сунушталган энергия продукцияларынын жана аралык товарлардын көлөмүнүн эсебинен төмөндөгөн. Натыйжада, өлкөнүн соода балансынын тартыштыгы 554,0 млн АКШ доллары өлчөмүндө түптөлгөн. Ал эми тышкы соода жүгүртүү көлөмү¹ 7,4 пайызга төмөндөп, 1,8 млрд АКШ долларын түзгөн.

Акча-кредит шарттарынын түрткү берүүчү таасирлеринин сакталышы коммерциялык банктардын ресурстук базасын жана экономиканы кредиттөөнү андан ары кеңейтүүнү шарттаган. Банктар аралык кредиттик ресурстар рыногунда жигердүүлүк сакталган. Жалпы алганда акча рыногу кыска мөөнөттүү пайыздык чендердин негизги ченге жакын түптөлүшүн көрсөткөн.

¹ Маалыматтар ФОБ баасында Улуттук банктын кошумча баа берүүлөрүн эске алуу менен берилген.

1-глава. Тышкы чөйрө

1.1. ЕАЭБге мүчө өлкөлөрдүн жана соода боюнча негизги өнөктөш өлкөлөрдүн экономикалык өнүгүүсү

Кыргыз Республикасынын соода боюнча негизги өнөктөш өлкөлөрүндө экономикалык жигердүүлүк бир калыпта сакталып турган. Отчеттук мезгил ичинде Россияда улуттук долбоорлорго инвестициялык чыгашалар активдешүү болушунан улам экономикалык өсүш тездеген. Россияда инфляциянын басандашы уланып, жыл жыйынтыгы боюнча Россия Банкынын максаттуу көрсөткүчүнөн төмөн түптөлгөн. Ал эми Казакстандын экономикасынын өсүшү, негизинен, ички суроо-талаптын кеңейиши менен шартталган, бул баалардын өсүшүнө өбөлгө түзгөн. Беларуссиядагы экономикалык өсүш өткөн чейректин деңгээлинде түптөлгөн, ага ички суроо-талап негизги колдоо көрсөткөн; жыл акырына карата инфляциянын басандашы байкалып, Беларуссия Улуттук банкынын көрсөткүчүнөн төмөн катталган. Арменияда экономикалык жигердүүлүк көрсөткүчү 2011-жылдан тартып эң жогорку деңгээлде болгон; инфляция өткөн чейректин деңгээлинде сакталып, 2019-жыл ичинде жалпысынан басандашы байкалган. Кытайда экономиканын өсүшү акыркы жылдардын минималдуу көрсөткүчүнө жеткен жана мамлекеттин өбөлгө түзүүчү чаралары менен колдоого алынган. АКШ экономикасынын өсүш арымы III чейректин деңгээлинде аныкталып, натыйжада, жыл ичинде 2016-жылдын деңгээлине чейин төмөндөгөн.

Россия

1.1.1-график. Россияда ИДӨнүн жана инфляциянын өсүш динамикасы

(өткөн жылдын тиешелүү чейрегине карата чейрек)

Булагы: Россия Федерациясынын Экономиканы өнүктүрүү министрлиги, «Блумберг» МА, Росстат

Отчеттук мезгилде Россияда ИДӨнүн өсүш арымы III чейрекке салыштырмалуу тездеши байкалган.

Россия Федерациясынын Экономиканы өнүктүрүү министрлигинин баа берүүсү боюнча өлкөнүн ИДӨсү 2019-жылдын IV чейрегинде жылдык мааниде 2,3 пайызга өскөн (мурдагы чейректе 1,7 пайыз). Натыйжада, Россия ИДӨсүнүн өсүш арымы 2019-жыл ичинде 1,4 пайыз¹ деңгээлинде түптөлгөн, 2018-жылы бул көрсөткүч 2,5 пайызды түзгөн. Өнөр жай жана айыл чарба тармактарынын ИДӨнүн өсүшүнө, тиешелүүлүгүнө жараша, 0,5 жана 0,1 пайыздык пунктка чейинки

олуттуу салымы экономикага оң таасирин тийгизген. Мында соода жүгүртүүнүн экономикалык өсүшкө кошкон салымы бир жыл мурдагы 0,3 пайыздык пункттан 0,2 пайыздык пунктка чейин бир аз төмөндөгөн.

2019-жылдын сентябрь айынан тартып, Россияда бюджеттик каражаттарды улуттук долбоорлорго инвестициялоо көрсөткүчү кыйла жогорулап, экономикалык өсүшкө колдоо көрсөткөн. Россия Финансы министрлигинин алдын ала маалыматтары боюнча 2019-жылы улуттук долбоорлорго чыгашалар план боюнча 91,4 пайызга аткарылып, 1,6 трлн рублди түзгөн.

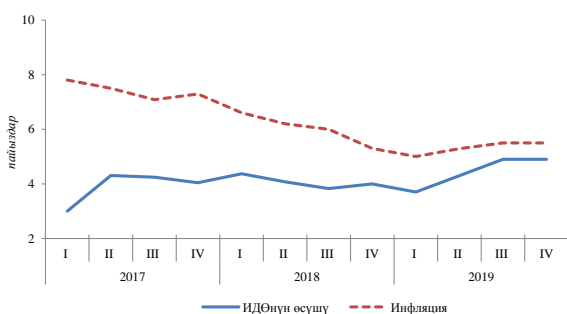
2019-жылдын IV чейрегинде дезинфляциялык факторлордун проинфляциялык факторлорго басымдуулук кылышынын натыйжасында инфляциянын басандоо тенденциясы уланган. Жыйынтыгында, отчеттук мезгилде инфляция жылдык мааниде 3,4 пайызды (мурдагы чейректе 4,3 пайызды) түзгөн. Азык-түлүк товарларына

¹ Россия Федерациясынын Экономиканы өнүктүрүү министрлигинин алдын ала баа берүүсү

баалардын өсүш арымы мурдагы чейректеги 5,5 пайыздан отчеттук мезгилде жылдык эсептөөдө 3,8 пайызга чейин, ал эми азык-түлүктөн башка товарларга – 3,5 пайыздан 3,1 пайызга чейин, кызмат көрсөтүүлөр секторунда – 4,3 пайыздан 3,8 пайызга чейин кыйла төмөндөгөн.

Казакстан

1.1.2-график. Казакстанда ИДӨнүн жана инфляциянын өсүш динамикасы (өткөн жылдын тиешелүү чейрегине карата чейрек)

Булагы: Казакстан Республикасынын статистика боюнча агенттиги, Улуттук банктын эсептөөлөрү

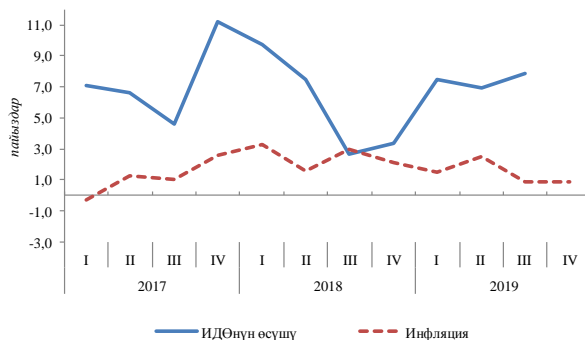
жана машина куруу тармагында жигердүүлүктүн жогорулашы да экономиканын өсүшүнө олуттуу салым кошкон.

Каралып жаткан мезгилде Казакстанда инфляция жылдык мааниде 5,5 пайыз деңгээлинде түптөлүп, көбүнчө азык-түлүк товарларына баалардын өсүшү менен шартталган, ал эми 2018-жылдын ушул мезгилинде 4,4 пайыз чегинде катталган.

Мындан тышкары, ички суроо-талаптын кеңейиши (калктын кирешесинин жана керектөө кредиттеринин өсүшүнөн улам) проинфляциялык басым көрсөткөн. Мында каралып жаткан мезгилде жөнгө салынуучу кызмат көрсөтүүлөргө, ошондой эле бензинге жана отунга баалардын төмөндөшүн инфляцияны ооздуктоочу фактор катары белгилөөгө болот.

Армения

1.1.3-график. Арменияда ИДӨнүн жана инфляциянын өсүш динамикасы (өткөн жылдын тиешелүү чейрегине карата чейрек)

Булагы: Армениянын Улуттук статистика кызматы, «Блумберг» МА, Армения Республикасынын Борбордук банкы

2019-жылдын IV чейрегинде Казакстан экономикасынын өсүш арымы тездешин уланткан. Жалпы 2019-жыл ичинде Казакстанда ИДӨнүн өсүш арымы 2018-жылдагы 4,1 пайызга каршы 4,5 пайызды¹ түзгөн. Казакстан экономикасынын өсүшү, негизинен, ички жана инвестициялык суроо-талаптын (+8,5 пайыз) кеңейиши менен шартталган, бул курулуш (+12,9 пайыз), соода (+7,6 пайыз), транспорт (+5,1 пайыз) жана байланыш (+5,2 пайыз) секторлорунда өндүрүш көлөмүнүн көбөйүшүнө алып келген. Металл кендерин казып алуу көлөмүнүн өсүшү, жеңил өнөр жайында

Армениянын 2019-жылдагы экономикалык жигердүүлүк көрсөткүчү² 7,8 пайызды түзгөн. Бул 2011-жылдан берки эң жогорку көрсөткүч болуп саналат.

Отчеттук мезгил ичинде өнөр жай өндүрүшү 9,0 пайызга, курулуш – 4,6 пайызга өскөн, ал эми айыл чарба продукциясынын көлөмү 4,2 пайызга төмөндөгөн. Соода жүгүртүү көлөмү 8,9 пайызга, ал эми кызмат көрсөтүүлөр көлөмү – 15,0 пайызга көбөйгөн.

Тышкы сектордо белгисиз жагдайдын төмөндөшүн жана эл аралык рыноктордо айрым чийки зат жана азык-түлүк товарларына суроо-талапты эске

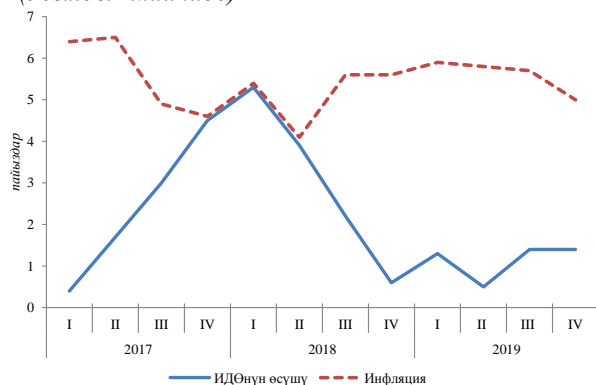
¹ Казакстан Республикасынын Улуттук экономика министрлигинин алдын ала маалыматтары боюнча.

² Экономикалык жигердүүлүк көрсөткүчүндө өндүрүлгөн товарлар жана кызмат көрсөтүүлөр көлөмү камтылат, бирок ИДӨдөн айырмаланып, кыйыр салыктар эсепке албайт (КНС жана акциз).

алганда, 2019-жылдын декабрь айында Арменияда өткөн айда баалар 1,1 пайызга өскөн шартта, баалардын 1,3 пайызга бир аз өсүшү катталган. Армениянын керектөө рыногунда инфляция 2019-жылдын декабрь айына карата абал боюнча 12 ай ичинде 0,7 пайызды, ал эми жылдык орточо инфляция 1,4 пайызды түзгөн.

Беларусь

1.1.4-график. Беларуссияда ИДӨнүн жана инфляциянын өсүш динамикасы (жылдык мааниде)

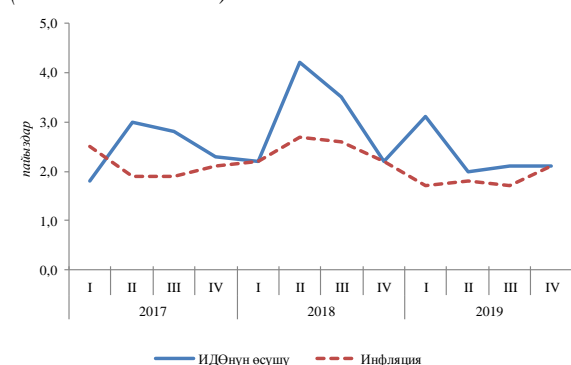
Булагы: Беларус Республикасынын Улуттук статистикалык комитети

өскөн. Дүйнөлүк экономикалык жигердүүлүктүн басаңдашы, ошондой эле Россиядан мунайдын түшүүсү азайгандыгынан улам, мунай заттарын экспорттоо көлөмүнүн кыскарышы ИДӨнүн өсүш арымына терс таасирин тийгизген.

Беларуссияда 2019-жылдын декабрында инфляция жыл ичинде 4,7 пайызга чейин басаңдаган, ал эми максаттуу көрсөткүч 5 пайыздан ашпаган деңгээлде белгиленген (2018-жыл жыйынтыгы боюнча инфляция 5,6 пайызды түзгөн). 2019-жыл жыйынтыгы боюнча азык-түлүк товарларына баалардын өсүшү 2018-жылдын декабрындагы 5,7 пайыздан 4,3 пайызга чейин, ал эми азык-түлүктөн башка товарларга – 3,8 пайыздан 3,7 пайызга чейин, кызмат көрсөтүүлөргө – 8,1 пайыздан 6,9 пайызга чейин басаңдаган. Керектөө бааларынын базалык индекси жылдык мааниде 3,5 пайызды түзгөн. Жөнгө салуучу тарабынан акча-кредит саясаты боюнча колдонулган чаралар жана беларусь рублинин алмашуу курсунун өзгөрүлмөлүүлүгү, ошондой эле өкмөттүн социалдык мааниге ээ керектөө товарларына бааларды жөнгө салуу аракеттери инфляциянын төмөн деңгээлде түптөлүшүнө өбөлгө түзгөн.

АКШ

1.1.5-график. АКШда ИДӨнүн жана инфляциянын өсүш динамикасы (жылдык мааниде)

Булагы: АКШ Соода министрлиги, АКШнын Эмгек министрлиги, «Блумберг» МА

2019-жылдын IV чейрегинде экономикалык өсүш арымы өткөн чейректин деңгээлинде сакталган. Беларуссия Улуттук банкынын алдын ала маалыматтары боюнча отчеттук мезгилде ИДӨнүн өсүш арымы жылдык мааниде 1,4 пайызды түзгөн, бул ички суроо-талаптын өсүшү менен камсыздалган. 2019-жылы ИДӨнүн өсүш арымы мурдагы жылдагы 3,1 пайыздан 1,2 пайызга чейин басаңдаган. Буга чекене товар жүгүртүү (+4,2 пайыз), айыл чарба продукцияларын өндүрүү (+2,9 пайыз) жана өнөр жай өндүрүш көлөмү (+1,0 пайыз) оң таасирин тийгизген. 2019-жыл ичинде негизги капиталга инвестициялар 5,7 пайызга

2019-жылдын IV чейрегинде АКШда экономиканын өсүшү III чейректеги өсүш деңгээлинде сакталып калган, бүтүндөй алганда жыл ичинде экономиканын өсүш арымы 2016-жылдагы деңгээлге чейин басаңдаган. 2019-жылы Американын экономикалык өсүш арымы 2018-жылга салыштырганда, 2,9 пайыздан 2,3 пайызга чейин кыйла басаңдаган. Ал эми 2019-жылдын IV чейрегинде ИДӨнүн өсүш арымы 2,1 пайызды түзгөн.

АКШнын Эмгек министрлигинин маалыматына ылайык, IV чейректеги

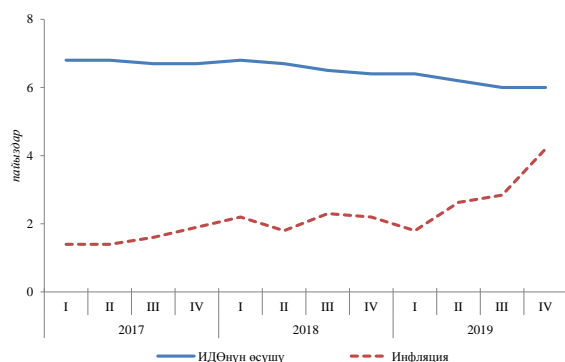
импорт көлөмүнүн азайышы, өкмөттүн чыгашаларынын өсүшү жана турак жай үчүн каралбаган кыймылсыз мүлк секторуна инвестициялардын төмөндөшү материалдык-өндүрүш запастарына жеке инвестициялардын жана керектөөчүлөрдүн чыгашаларынын кыйла кыскарышы менен жабылган.

2019-жылы керектөө бааларынын индекси, 2018-жылдын көрсөткүчүнө салыштырганда, 0,4 пайызга көбөйүү менен 2,3 пайызды түзгөн. Керектөө бааларынын индекси 2019-жылдын ноябрында 0,3 пайызга жогорулап, декабрь айында 0,2 пайызга өскөн. Декабрь айында инфляциянын бир аз басаңдашы турак жай ижарасына баалардын өсүш арымынын басаңдашы, ошондой эле колдонулган автоунаалар жана эмерек баасынын төмөндөшү менен шартталган.

Кытай

1.1.6-график. Кытайда ИДӨнүн жана инфляциянын өсүш динамикасы

(өткөн жылдын тиешелүү чейрегине карата чейрек)

Булагы: Кытай Эл Республикасынын Улуттук статистика бюросу, «Блумберг» МА

2019-жылы Кытай экономикасынын өсүшү акыркы жылдардын минималдуу маанисине чейин жеткен, бул АКШ менен түзүлгөн соода боюнча кыйын абалга байланыштуу болгон.

Натыйжада, 2019-жыл бою созулган АКШ менен соода боюнча пикир келишпестиктерден, ошондой эле кредиттөөнү чектөө, ири сатып алууларга керектөө чыгашаларын кыскартуу жана турак жай курулушундагы төмөн көрсөткүчтөр сыяктуу ички факторлордон улам, Кытай экономикасынын өсүшү 6,1 пайыз деңгээлинде түптөлгөн, ал эми 2018-жылда бул көрсөткүч 6,6 пайыз чегинде катталган. Ошол эле учурда

экономиканын өсүшүнө, негизинен, керектөөнүн жогорку деңгээли, негизги фондуларга инвестициялардын кеңейиши, салыктардын жана жыйымдардын кыскарышы менен бирге мамлекеттин чыгашаларынын көбөйүшү өбөлгө түзгөн.

2019-жылы КБИнин өсүшү жылдык мааниде 2,9 пайызды түзгөн, ал эми 2018-жылы 2,1 пайыз чегинде катталган. 2019-жылдын декабрь айында бул көрсөткүч жылдык мааниде 4,5 пайызга өскөн. Кытай Эл Республикасынын Мамлекеттик статистика башкармалыгынын пикири боюнча, инфляциянын мындай өсүшү көбүнчө азык-түлүк товарларына баалардын (+17,4 пайыз) өсүшүнө байланыштуу келип чыккан. Атап айтканда, африкалык чочко тумоосунун таркашынан улам, чочко этине баалар 97,0 пайызга өскөн.

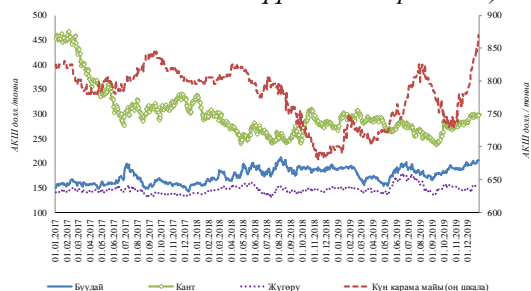
1.2. Дүйнөлүк товардык-чийки зат рыноктору

Дүйнөлүк рыноктордо өсүмдүк майына жана этке баалардын өсүшүнө байланыштуу, азык-түлүк товарларынын кымбатташы Кыргызстан үчүн белгилүү бир инфляциялык тобокелдиктерди пайда кылган. Отчеттук мезгилде АКШ менен Кытай ортосундагы соода боюнча макулдашуунун биринчи фазасынын макулдашылышы тууралуу алгылыктуу жаңылыктардан улам, мунай рыногунда баалардын жогорулашы байкалган. Жалпысынан, алтынга баалар өсүү трендинде болгон.

Азык-түлүк рыногу

1.2.1-график. Азык-түлүк товарларына баалардын динамикасы

(өткөн жылдын тиешелүү айына карата ай)

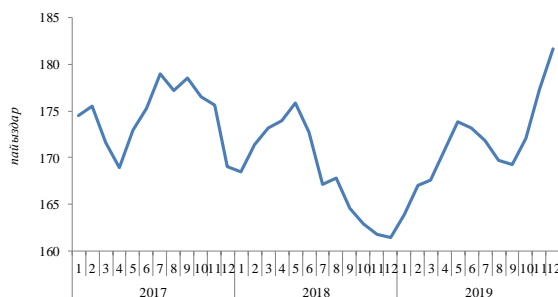

кантка жана дан эгиндерине¹ баалар бир аз жогорулагандыгы байкалган.

Отчеттук чейрек ичинде аба-ырайынын түшүм үчүн жагымсыз шарттарына жана Кытай тарабынан импортко суроо-талаптын активдүү болуусуна байланыштуу кооптонуулардан, ошондой эле Франциядагы логистикалык проблемалардан улам, дан эгиндерине котировкалар бир аз өскөн. Ошол эле учурда дүйнөдөгү түшүм жыйноо тууралуу маалыматтардан жана соода жигердүүлүгүнүн төмөндөшүнөн улам, жүгөрүгө котировкалар акырындап жогорулаган. 2019/2020-маркетинг жылында дан эгиндерин өндүрүү көлөмү өткөн 2018/2019 сезонго салыштырганда жогорулашы болжолдонууда.

Күн карама майына жана башка өсүмдүк майларына баалар 2019-жылдын акыркы беш айында өсүшү байкалган. Мындай өсүү бул продукцияга туруктуу дүйнөлүк суроо-талаптын болушу, пальма майынын биодизель отунун өндүрүүдө көбүрөөк пайдаланылышы, ошондой эле негизги өндүрүүчү өлкөлөрдө өндүрүш көлөмүнүн төмөндөшүнүн күтүлүшү жана дүйнөдө өсүмдүк майларына сунуштун кыскарышы мүмкүн деген кооптонуулар менен шартталган.

1.2.2-график. ФАО азык-түлүк баа индексинин динамикасы

2019-жылдын IV чейрегинде негизги азык-түлүк товарларынын орточо баалары өткөн чейректеги деңгээлден жогору деңгээлде түптөлгөн. Дүйнөлүк азык-түлүк товарларынын рыногу каралып жаткан мезгилдин акырына карата жогорулоо тенденциясын сактоо менен, өзгөрүлмөлүү баа динамикасын көрсөткөн. Айрыкча, күн карама майы жана өсүмдүк майларынын башка түрлөрү кымбаттап, ошондой эле

Дүйнөлүк рыноктогу канттын баасы иштетиле элек мунайга баанын жогорулашынан улам көтөрүлгөн, бул Бразилиядагы кант камышынан биоэтанолду өндүрүү көлөмүнүн өсүшүнө, жана тиешелүүлүгүнө жараша, кант өндүрүү көлөмүнүн төмөндөшүнө жана ага эл аралык рыноктогу сунуштун кыскарышына алып келген. Бирок бразилия реалынын АКШ долларына карата алмашуу курсунун төмөндөшү жана Индияда кант камышынын мол түшүмү кант

котировкасына ооздуктоочу таасирин тийгизген.

2019-жылдын IV чейрегинде ФАО индексинин орточо мааниси өткөн жылдын ушул мезгилиндеги көрсөткүчтөн 9,2 пайызга көбөйүү менен 177,0 пунктту түзгөн. Каралып жаткан мезгилде өсүмдүк майларына, этке жана кантка баалардын кыйла кымбатташы, ошондой эле сүт жана дан азыктарына баалардын бир аз жогорулашы байкалган.

Бүтүндөй алганда, 2019-жыл жыйынтыгы боюнча ФАО индексинин орточо мааниси 171,5 пунктту түзүп, 2018-жылдын көрсөткүчүнө салыштырганда, 3,1 пунктка же 1,8 пайызга жогорулаган.

¹ Бул индекс Дан боюнча эл аралык кеңештин буудайга карата баа индексин пайдалануу менен эсептелет, ал буудайга 10 ар башка баа котировкаларынын, жүгөрүгө экспорттук баанын котировкасынын жана күрүчкө 16 баа котировкаларынын орточо маанисин түшүндүрөт.

Энергия продукциялар рыногу

1.2.3-график. Мунайга баанын динамикасы

(АКШ долларында)

2019-жылдын IV чейрегинде мунайга баанын өсүү тенденциясы байкалган. Отчеттук мезгил ичинде Brent маркасындагы мунайдын баасы бир баррель үчүн 57,7-68,4 АКШ доллары чегинде өзгөрүп турган. Отчеттук мезгилдин акырында мунай баасы чейректин башынан 12,1 пайызга (жыл башынан – 20,2 пайызга) көбөйүп, бир баррель үчүн 66,0 АКШ доллары деңгээлинде түптөлгөн. Аталган мезгилде мунай бааларына күтүлүп жаткан Кытай менен АКШ ортосундагы соода боюнча макулдашуунун биринчи фазасын

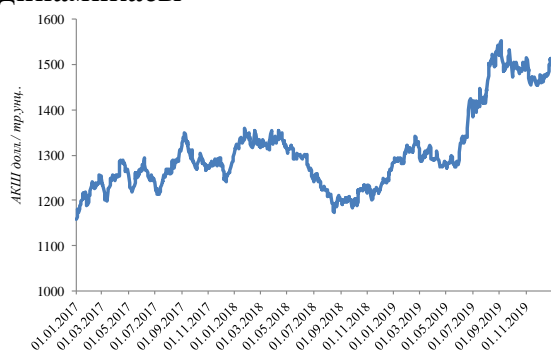
макулдашуу колдоо көрсөткөн.

Орточо алганда 2019-жыл ичинде мунай баасы бир баррель үчүн 64,1 АКШ доллары өлчөмүндө түптөлгөн, ал эми 2018-жылы бул көрсөткүч 71,7 АКШ долларын түзгөн. Бүтүндөй 2019-жыл ичинде мунай рыногундагы баалар, негизинен, дүйнөлүк экономиканын басандашы, мунай казып алуу көлөмүнүн кыскарышы жөнүндө ОПЕК+ келишими жана геосаясий абалдын чыңалышы менен аныкталган. Бул факторлор 2020-жылы да мунайга баа динамикасын аныктоочу факторлордон болуп калышы күтүлүүдө. Кытай тарабынан мунайга суроо-талаптын кыскарышына байланыштуу, ОПЕК 2020-жылда суроо-талаптын деңгээлин суткасына 230 миң баррелге (суткасына 100,7 млн баррелге чейин) төмөндөткөн, бирок ОПЕК келишимине кирбеген өлкөлөрдөн мунайды берүү боюнча болжолдоолор суткасына 100 миң баррелге (суткасына 66,6 млн баррелге чейин) төмөндөгөн, мында төмөндөөнүн негизги көлөмү АКШга туура келген. Ошол эле учурда дүйнөдөгү мунайды сунуштоо көлөмү суроо-талапка караганда, кыйла тез арым менен өсүшүн улантууда. Эл аралык энергетика агенттигинин болжолдоосу боюнча 2020-жылдын I чейрегинде мунай рыногундагы дүйнөлүк суроо-талаптын көлөмү суткасына 435 миң баррелге кыскарышы күтүлүүдө. 2020-жылдын биринчи жарым жылдыгында мунай рыногундагы профицит ОПЕК+ кыскартууларын эске алганда, суткасына 1 млн баррелге жакын көлөмдү түзүшү мүмкүн жана өтүп жаткан жылдын экинчи жарым жылдыгында дүйнөлүк рынокто ашыкча мунай сунушу сакталат.

АКШнын Энергетика министрлиги өлкөдө мунай казып алуу боюнча болжолдоосун 2020-жылы суткасына 13,3 млн баррелден 13,2 млн баррелге чейин, 2021-жылы – суткасына 13,7 млн баррелден 13,6 млн баррелге чейин төмөндөткөн. Муну менен катар эле аталган министрлик Brent маркасындагы мунайга орточо баа боюнча өзүнүн болжолдоосун 64,8ден 61,3 АКШ долларына чейин төмөндөткөн, ал эми 2021-жылы – бир баррель үчүн 67,5 АКШ доллары деңгээлинде сакталган.

Алтын рыногу

1.2.4-график. Алтынга баанын динамикасы

Булагы: «Блумберг» МА

максимумга жакындаган.

RBC Capital Markets инвестициялык банкынын маалыматы боюнча 2019-жылдын акырында алтынга баанын өсүшү инвесторлордун баалуу металлга карата мамилеси жакшыргандыгы байкалган. Башка инвестициялык банктар (Goldman Sachs, Citigroup жана UBS) 2020-жылы башкы актив бир трой унция үчүн 1 600 АКШ долларына чейин кымбатташын болжолдошкон. Жакынкы Чыгышта түзүлгөн жагдай алтынга баанын өткөн жылдын сентябрындагы максимумунан ашуусуна алып келген. АКШ менен Кытай ортосунда көптөгөн айларга созулган соода боюнча пикир келишпестиктин чечилишине өбөлгө түзгөн аталган өлкөлөр арасындагы аралык макулдашууга кол коюуу финансы рынокторундагы белгисиз жагдайларды толук четтете алган эмес. АКШда акциялар рыногундагы терс маалыматтар мамлекеттик облигациялардын кирешелүүлүгүнө таасирин тийгизип жатат.

Андан тышкары, Кытайда коронавирууска байланыштуу жагдайдын начарлашынан улам, алтынга болгон суроо-талаптын өсүшү улантылат. Азыркы учурда инвесторлор өз капиталын коргоочу активдерге салууну көздөп жатышат – бул факторлор алтындын баасына колдоо көрсөтөт.

Отчеттук мезгил ичинде алтынга баа бир трой унция үчүн 1483 АКШ доллары деңгээлинде катталган. 2019-жыл жыйынтыгы боюнча алтындын кирешелүүлүгү 18,3 пайызды түзгөн, ал эми сентябрь айында бир трой унция үчүн 1551 АКШ доллары өлчөмүндөгү максимумга жеткен.

Алтынга баа 2020-жылдын биринчи жумасынын аягында эле 3,8 пайызга көбөйүп жана бир унция үчүн 1 574 АКШ долларына жетүү менен жети жылдык

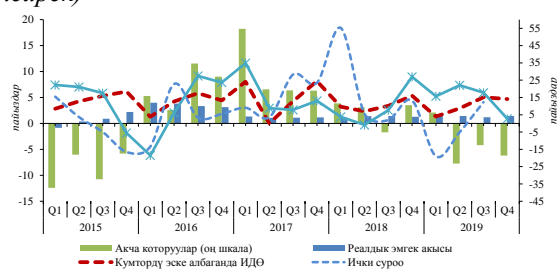
2-глава. Макроэкономикалык өнүгүү

2.1. Товарлар жана кызмат көрсөтүүлөр рыногунда суроо-талап жана сунуш

2019-жылдын январь-декабрь айларында экономиканын алгылыктуу өсүш арымы сакталып калган. Отчеттук мезгил ичинде өнөр жай сектору экономикага негизги түрткү берүүчү сектор болгон, анын ичинде өлкөнүн экономикалык өнүгүшүнө “Кумтөр” алтын кенин казып алуу ишканаларында негизги металлдарды өндүрүү көлөмүнүн жогорулашы да алгылыктуу таасирин тийгизген.

Суроо-талап

2.1.1-график. Ички суроо-талаптын жана акча которуулардын динамикасы (өткөн жылдын тиешелүү чейрегине карата чейрек)

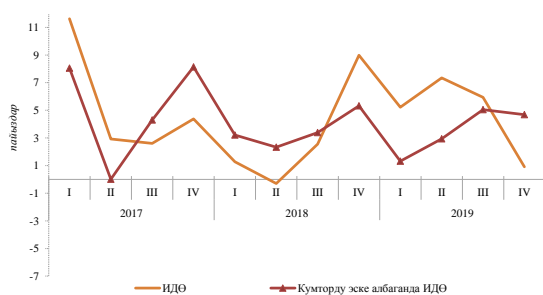

Булагы: КР УСК, эсептөөлөр: Улуттук банк

(+5,1 пайызга) өсүшүнүн эсебинен түптөлгөн) жана түпкү керектөөгө (+4,8 пайызга) байланыштуу болгон

2.1.2-график. ИДӨ динамикасы

(өткөн жылдын тиешелүү чейрегине карата чейрек)

Булагы: КР УСК, эсептөөлөр: Улуттук банк

экономикалык ишкердиктин бардык түрлөрүн ишке ашырган ишканаларда жана уюмдарда байкалган.

Мында, 2019-жылдын январь-декабрь айларында 2018-жылдын ушул эле мезгилине салыштырмалуу реалдуу эмгек акынын өсүшү 4,7 пайызды түзгөн.

2019-жылдын январь-декабрь айларында экономиканын өсүшү 2018-жылдын тиешелүү мезгилиндеги көрсөткүчтөн жогору түптөлүп, 4,5 пайызды түзгөн (“Кумтөр” алтын кенин казып алуу ишканаларын эске албаганда – 3,8 пайыз).

2019-жылдын III чейрегинин алдын ала жыйынтыгы боюнча ички суроо-талаптын өсүшү¹ жылдык мааниде алганда 4,1 пайызды түзгөн. Мындай өсүш, эң башкысы, дүнүнөн топтоо көлөмүнүн (+7,0 пайыз) көбөйүшүнө (ал негизги фондулар запасынын

Жалпы 2019-жылдын жыйынтыгы боюнча экономикалык өсүш экономиканын бардык негизги секторлорунун алгылыктуу салымы менен шартталган.

2019-жылдын январь-декабрь айларынын жыйынтыгы боюнча бир кызматкердин орточо номиналдык айлык акысы² 2018-жылдын ушул эле мезгилине салыштырмалуу 5,9 пайызга жогорулоо менен 17,2 миң сом чегинде катталган.

Орточо айлык эмгек акынын өсүш арымынын кыйла жогорулашы маалымат жана байланыш, транспорттук иш жана жүк сактоо чөйрөсүнөн тышкары,

¹ Кыргыз Республикасынын Улуттук статистика комитетинин маалыматы боюнча. 2019-жылдын IV чейреги үчүн маалыматтын жоктугуна байланыштуу, буга чейинки мезгилде катталган маалыматтарга шилтеме келтирилген.

² Бүтүндөй республика боюнча кичи ишканаларды эске албаганда.

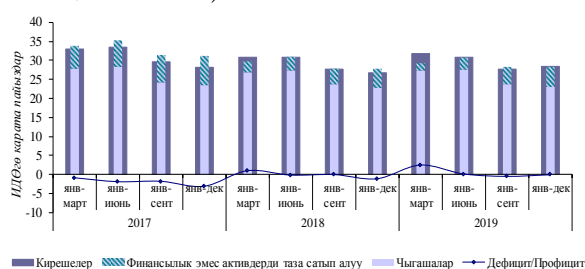
Мамлекеттик финансы сектору

2019-жыл жыйынтыгы боюнча фискалдык консолидациялоо саясаты улантылган: бюджеттин тартыштыгы 2018-жылдагы ИДӨгө карата 1,1 пайыздан ИДӨгө карата 0,1 пайызга чейин төмөндөгөн (0,4 млрд сом). Бюджеттик-салык саясаты мамлекеттик чыгашалардын социалдык багытын сактап калган.

Мамлекеттик бюджеттин баштапкы профицити (мамлекеттик карызды тейлөө боюнча пайыздык төлөөлөрдү эске албаганда) 7,4 млрд сомду же ИДӨгө карата 1,2 пайызды түзгөн.

2.1.3-график. Мамлекеттик бюджеттин аткарылышы

(өткөн жылдын тиешелүү мезгилине карата мезгил, топтолмо)

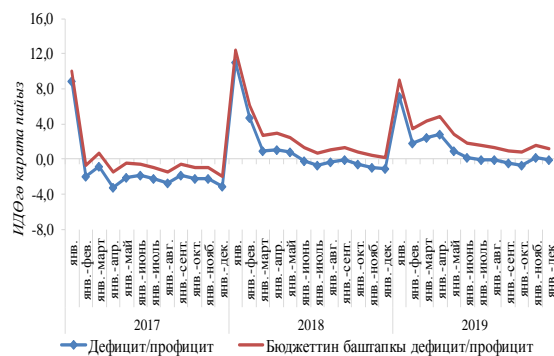

Булагы: Кыргыз Республикасынын Финансы министрлигинин Борбордук казыналыгы, Улуттук банк

операциялык ишкердикке чыгашалар жылдык мааниде алганда 5,4 пайызга же 7,0 млрд сомго жогорулоо менен 136,1 млрд сомду же ИДӨгө карата 23,1 пайызды түзгөн. Күндөлүк чыгашалардын өсүшүнө эмгекке төлөө боюнча чыгашалар (+3,1 п.п.), субсидиялар жана социалдык жөлөк пулдар (+1,0 п.п.) жана мамлекеттик карыз алуулар боюнча пайыздарды төлөө (+0,5 п.п.) көбүрөөк салым кошкон, ал эми “товарларды жана кызмат көрсөтүүлөрдү сатып алуу жана пайдалануу” статьясы боюнча чыгашалар 0,4 п.п. өлчөмүндө терс салымын кошкон. Ошондой эле жаңы бюджеттик классификациянын колдонууга киргизилишине байланыштуу функционалдык классификациялоо боюнча чыгашалар өзгөргөндүгү белгиленген. Натыйжада, Социалдык фондунун жана Милдеттүү медициналык камсыздандыруу фондунун бюджетине трансферттер “жалпы багыттагы мамлекеттик кызматтар” бөлүгүндө, ал эми 2018-жылы, тиешелүүлүгүнө жараша, “социалдык коргоо жана саламаттыкты сактоо” бөлүктөрүндө чагылдырылган.

2.1.4-график. Бюджеттин тартыштыгы

(өткөн жылдын тиешелүү мезгилине карата мезгил, топтолмо)

Булагы: Кыргыз Республикасынын Финансы министрлигинин Борбордук казыналыгы, Улуттук банк

Мамлекеттик бюджеттин операциялык ишкердиктен кирешелери 2018-жылдын ушул эле көрсөткүчүнө салыштырганда 10,3 пайызга же 15,6 млрд сомго көбөйүп, 167,1 млрд сомду же ИДӨгө карата 28,3 пайызды түзгөн. Салыктык түшүүлөр (3,2 п.п.), расмий трансферттер (2,7 п.п.) жана салыктык эмес түшүүлөр (4,4 п.п.) бюджет кирешелеринин өсүшүнө алгылыктуу салым кошкон. Күндөлүк кирешелер түзүмүндө салыктык түшүүлөр мурдагыдай эле көбүрөөк салыштырма салмакты (72,7 пайыз) ээлеген.

Мамлекеттик бюджеттен

операциялык ишкердикке чыгашалар жылдык мааниде алганда 5,4 пайызга же 7,0 млрд сомго жогорулоо менен 136,1 млрд сомду же ИДӨгө карата 23,1 пайызды түзгөн. Күндөлүк чыгашалардын өсүшүнө эмгекке төлөө боюнча чыгашалар (+3,1 п.п.), субсидиялар жана социалдык жөлөк пулдар (+1,0 п.п.) жана мамлекеттик карыз алуулар боюнча пайыздарды төлөө (+0,5 п.п.) көбүрөөк салым кошкон, ал эми “товарларды жана кызмат көрсөтүүлөрдү сатып алуу жана пайдалануу” статьясы боюнча чыгашалар 0,4 п.п. өлчөмүндө терс салымын кошкон. Ошондой эле жаңы бюджеттик классификациянын колдонууга киргизилишине байланыштуу функционалдык классификациялоо боюнча чыгашалар өзгөргөндүгү белгиленген. Натыйжада, Социалдык фондунун жана Милдеттүү медициналык камсыздандыруу фондунун бюджетине трансферттер “жалпы багыттагы мамлекеттик кызматтар” бөлүгүндө, ал эми 2018-жылы, тиешелүүлүгүнө жараша, “социалдык коргоо жана саламаттыкты сактоо” бөлүктөрүндө чагылдырылган.

Финансылык эмес активдерди сатып алуу боюнча операцияларга бюджеттик каражаттардын таза агылып чыгышы 31,4 млрд сомду же ИДӨгө карата 5,3 пайызды түзгөн.

2019-жыл жыйынтыгы боюнча мамлекеттик бюджеттин ресурстук бөлүгү 107,6 пайызга аткарылган. Салыктык жана салыктык эмес кирешелердин түшүүсү бюджеттин киреше бөлүгү боюнча пландын ашыкча аткарылышынын негизги себеби болгон. Ал эми чыгаша бөлүгүнүн аткарылышы көбүнчө “эмгекке төлөө” статьясы боюнча сарптоолордун өсүшү эсебинен 101,4 пайызды түзгөн.

Инвестициялар

2019-жылы инвестицияларды негизги капиталга өздөштүрүү деңгээли 2018-жылга салыштырганда 5,8 пайызга көбөйгөн.

2.1.1-таблица. Каржылоо булактары боюнча негизги капиталга инвестициялар (млн сом, пайыздар)

	2018-ж.		2019-ж.	
	млн. сом		үлүшү, пайыздар	
Барыгы	151 467,9	161 790,8	100,0	100,0
Ички инвестициялар	108 633,4	112 510,6	71,7	69,5
Республикалык бюджет (өзгөчө кырдаалга кеткен каражаттарды кошо алганда)	7 026,0	4 293,8	4,6	2,7
Жергиликтүү бюджет	1 333,8	1 845,0	0,9	1,1
Ишканалар жана уюмдар каражаттары	49 061,8	53 223,3	32,4	32,9
Банктын кредити	5 600,8	3 462,1	3,7	2,1
Калктын каражаттары (КР резидентинин кайыр-садага каражаттарын кошо алганда)	45 611,0	49 686,4	30,1	30,7
Тышкы инвестициялар	42 834,5	49 280,2	28,3	30,5
Чет өлкө кредити	19 967,8	25 658,2	13,2	15,9
Тике чет өлкө инвестициялары	13 597,5	12 740,2	9,0	7,9
Чет өлкө гранттары жана гуманитардык жардам	9 269,2	10 881,8	6,1	6,7

Булагы: КР УСК

Булагы: КР УСК

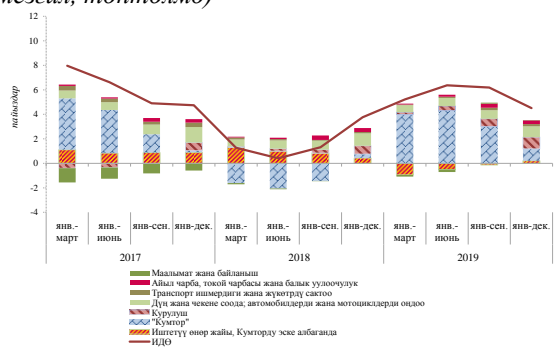
жана реконструкциялоого багытталган негизги капиталга инвестициялардын көлөмү азайган.

Ички булактардын эсебинен каржылануучу негизги капиталга инвестициялардын көлөмү 2018-жылга салыштырганда 2,5 пайызга өскөн. Ички булактардын алгылыктуу салымы жергиликтүү бюджеттин (36,8 пайызга өсүш), калктын (+7,8 пайыз), ошондой эле ишканалар менен уюмдардын (+7,4 пайыз) каражат эсебинен ишке ашкан. Мында инвестициялардын көлөмү республикалык бюджеттин (-39,5 пайыз) жана банктардын кредиттеринин (-38,8 пайыз) эсебинен кыскарган. Тышкы каржылоо булактарынын эсебинен инвестициялардын көлөмү чет өлкө кредиттери (+27,2 пайыз) жана чет өлкө гранттары (+16,5 пайыз) боюнча каражаттардын көбөйүүсүнөн улам 14,0 пайызга өскөн, мында тике чет өлкө инвестицияларынын эсебинен каржылануучу негизги капиталга инвестициялардын көлөмү, тескерисинче, 7,1 пайызга төмөндөгөн.

Сунуш

2.1.5-график. Негизги тармактардын ИДӨнүн өсүшүнө салымы

(өткөн жылдын тиешелүү мезгилине карата мезгил, топтолмо)

Булагы: КР УСК, эсептөөлөр: Улуттук банк

чыгаруу көлөмүнүн 2018-жылдагы көрсөткүчкө салыштырганда 2,6 пайызга өсүшү мал чарба продукциясын өндүрүү көлөмүнүн көбөйүшү сыяктуу эле (2,5 пайыз), өсүмдүк өстүрүү көлөмүнүн көбөйүшү (2,6 пайызга) менен да камсыз болгон.

Өнөр жай өндүрүшүнүн көлөмүнүн 2019-жылдын январь-декабрь айларында жогорулашы металл кендерин (28,5 пайызга), кийим-кечени (18,3 пайызга), иштетиле элек мунайды жана жаратылыш газын (17,0 пайызга), негизги металлдарды (12,3 пайызга), башка металл эмес минерал продукттарын (8,8 пайызга) өндүрүүнүн,

Негизги капиталга инвестициялардын өсүшү, мурдагыдай эле, көбүнчө айыл чарбасында объектилерди курууда, пайдалуу кендерди казып алуу, суу менен камсыз кылуу, калдыктарды тазалоо жана иштетүү боюнча, ошондой эле соода чөйрөсүндө белгиленген.

Ошону менен бирге эле иштеп чыгуу өндүрүшүндө объектилерди курууга, ошондой эле электр энергиясы, газ, буу жана тазаланган аба менен камсыз кылуу боюнча объектилерди курууга

2019-жылы ИДӨнүн өсүшү экономиканын бардык секторлорунун алгылыктуу салымы менен шартталган.

Кыргыз Республикасынын Улуттук статистика комитетинин алдын ала маалыматы боюнча ИДӨнүн номиналдуу көлөмү өткөн жылдын тиешелүү мезгилине салыштырганда реалдуу мааниде 4,5 пайызга көбөйүү менен 590,0 млрд сомду (2018-жылы өсүш 3,8 пайызды) түзгөн.

Байкоого алынып жаткан мезгил ичинде айыл чарба продукциясын дүнүнөн

көмүр казып алуунун (6,9 пайызга), ошондой тамак-аш азыктарын өндүрүүнүн (4,3 пайызга) көбөйүшү менен шартталган.

Дүң жана чекене соода жүгүртүүнүн, автоунааларды жана мотоциклдерди оңдоонун көбөйүшү 2018-жылдын январь-декабрь айларына салыштырганда негизинен чекене (4,6 пайызга) жана дүң (3,6 пайызга) соода көлөмдөрүнүн өсүшү менен камсыз болгон.

ИДӨ дефлятору 2019-жылдын январь-декабрь айларында терс болуп, (-)0,8 пайызды түзгөн, бул 2018-жылдын январь-декабрь айларындагы көрсөткүчтөн 4,3 п.п. төмөн.

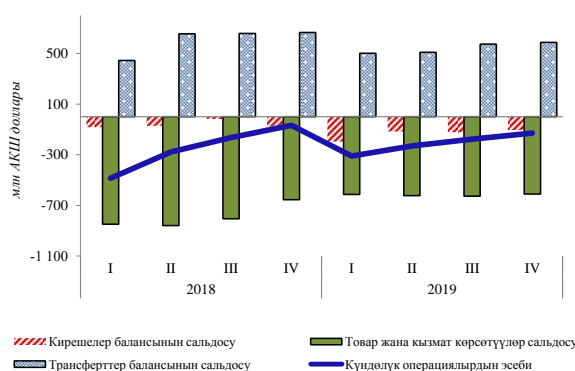
Экономиканын өсүшүнө курулуш (10,6 п.п.), өнөр жай (6,9 пайыз), дүң жана чекене соода (4,9 п.п.), транспорттук иш (4,8 п.п.) жана айыл чарба (2,6 п.п.) сыяктуу секторлор тарабынан негизги алгылыктуу салым кошулган.

2.2. Тышкы сектор¹

2019-жылдын IV чейреги кирешелер, товарлар жана кызмат көрсөтүүлөр менен соода жүргүзүү боюнча терс баланстын жогорулоосунун, ошондой эле күндөлүк трансферттердин таза агылыш кирүүсүнүн төмөндөөсүнүн таасири астында күндөлүк операциялар эсебинин кеңейүүсү менен мүнөздөлгөн.

2.2.1-график. Күндөлүк операциялар эсеби

(млн АКШ долл.)

Эскертүү: Болжолдуу жана алдын ала маалыматтар боюнча

Болжолдуу жана алдын ала маалыматтар боюнча 2019-жылдын IV чейрегинде күндөлүк эсеп тартыштыгы 129,0 млн АКШ долларына чейин төмөндөө менен ИДӨгө карата 10,0 пайызды түзгөн².

Кыргыз Республикасынын соода балансынын тартыштыгы отчеттук мезгилде 10,0 пайызга төмөндөп, 554,0 млн АКШ долларын түзгөн. Мындай тенденция экспорттун төмөндөөсүнө салыштырганда импорттук берүүлөрдүн озгон арымда төмөндөөсүнөн улам түптөлгөн.

2.2.1. Кыргыз Республикасынын соода балансы³

(млн АКШ доллары)

	2016	2017	2018	2018 IV ч.	2019 * IV ч.	Өзг-үү %	Өзг-үү млн долл.
Соода тендеми	-2 136,5	-2 383,3	-3 033,8	-615,8	-554,0	-10,0	61,8
Экспорт (ФОБ)	1 607,9	1 813,9	1 916,0	647,3	607,4	-6,2	-39,9
Алтын	701,6	700,4	664,2	281,6	269,5	-4,3	-12,0
Импорт (ФОБ)	3 744,4	4 197,2	4 949,9	1 263,0	1 161,4	-8,0	-101,6
Мунайпродуктылар	467,4	567,2	809,6	253,2	160,2	-36,7	-93,0

*Алдын ала маалымат

Отчеттук мезгил ичинде товарлар экспорту (ФОБ баасында) 6,2 пайызга төмөндөө менен 607,4 млн АКШ долларын түзгөн. Экспорттун динамикасына алтынды,

¹ Улуттук банктын кошумча баа берүүлөрүн эске алганда, алдын ала жана болжолдуу маалыматтар боюнча. Салыштыруу мезгили – өткөн жылдын тиешелүү чейрегине карата чейрек ичинде.

² ИДӨгө карата катыштын көрсөткүчтөрү акыркы төрт чейректи камтыган өзгөрүлмөлүү жылдык маалыматтардын негизинде эсептелген.

³ Тышкы соода боюнча маалыматтар Улуттук статистика комитетинин айыл чарба продукциясын (2017-жылга чейин) жана ЕАЭБ өлкөлөрү менен өз ара соода боюнча кошумча баа берүүлөрүн (2015-жылдын III чейрегинен тартып) жана Улуттук банктын баа берүүлөрүн эске алуу менен келтирилген.

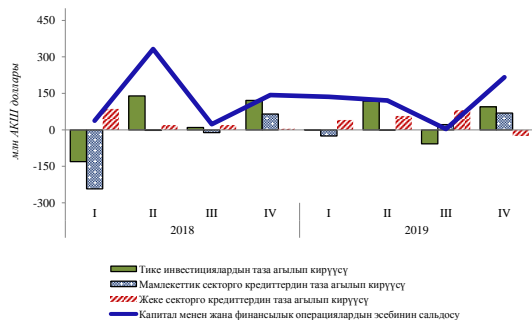
металл калдыктарын жана кийим-кечени берүүлөрдүн төмөндөөсү негизги салымын кошкон. Берүүлөрдүн айкын көлөмүнүн азаюусу эсебинен алтын экспорту 4,3 пайызга азайган. Ошону менен бирге эле баалуу металлдар кендерин жана концентраттарын, жашылчаларды, жемиштерди, чоюндарды, болотторду ж.б. сунуштоо көлөмдөрүнүн көбөйүшү катталган.

2019-жылдын IV чейрегинде товарлар импорту (ФОб баасында) өткөн жылдын көрсөткүчүнүн деңгээлинен 8,0 пайызга төмөн түптөлүп, 1 161,4 млн АКШ долларын түзгөн. Импорт динамикасы отчеттук мезгил ичинде ташылып келинүүчү энергия продукциялардын көлөмүнүн төмөндөөсүнүн таасиринен улам калыптанган, ал 2018-жылдын IV чейрегиндеги деңгээлинен 36,7 пайызга төмөн түптөлгөн. Ошол эле учурда дары-дармектер, жемиштер жана жашылчалар, жүк ташуу үчүн автоунаалар ж.б. сыяктуу товардык позициялар боюнча алгылыктуу позиция белгиленген.

Отчеттук мезгил ичинде күндөлүк трансферттердин таза агылып кирүүсү жеке трансферттердин келип түшүүлөрүнүн терс динамикасынан улам 2018-жылдын тиешелүү мезгилине салыштырганда төмөндөгөн. Жеке трансферттердин таза агылып кирүүсү 18,5 пайызга төмөндөгөн. Мамлекеттик сектор тарабынан алынган трансферттердин 83,7 млн АКШ долларына чейин көбөйүүсү белгиленген. Кызмат көрсөтүүлөр балансынын тартыштыгы отчеттук чейрек ичинде 56,8 млн АКШ доллары өлчөмүндө болжолдонот, ал эми «кирешелер» статьясы боюнча сальдо 105,3 млн АКШ доллары деңгээлинде күтүлөт.

Улуттук банктын алдын ала болжолдуу баа берүүлөрү боюнча 2019-жылдын IV чейрегинде күндөлүк эсеп тартыштыгы капитал менен операциялардын жана финансылык операциялардын эсеби боюнча капиталдын 216,3 млн АКШ доллары өлчөмүндө агылып кирүүсү менен каржыланат. Капитал менен операциялар эсеби 28,0 млн АКШ доллары өлчөмүндө оң түптөлгөн, ал эми финансылык эсеп боюнча 188,4 млн АКШ доллары өлчөмүндө каражаттын келип түшүүсү күтүлөт.

2.2.2-график. Капитал менен операциялар жана финансылык операциялар эсеби

Өлкөгө тике инвестициялардын таза агылып кирүүсү өткөн жылдын ушул мезгилиндеги деңгээлинен төмөн болжолдонуп, 94,6 млн АКШ долларын түзөт. Отчеттук чейректе «башка инвестициялар» статьясынын сальдосу чет өлкөдөгү чет өлкө активдеринин төмөндөөсүнөн улам алгылыктуу түптөлөт. Мамлекеттик секторго кредиттик каражаттардын келип түшүүсүнүн көбөйүүсү күтүлүүдө. Жеке сектордун кредиттерин тейлөө көлөмүнүн өсүш тенденциясы сакталууда.

Ошентип, 2019-жылдын IV чейрегинин жыйынтыгы боюнча Кыргыз Республикасынын төлөм теңдеми 121,7 млн АКШ доллары өлчөмүндө оң сальдодо түптөлөт. 2019-жылдын отчеттук чейрегинин акырына карата дүң эл аралык камдын ордун жабуу көлөмү келечекте товарлар жана кызмат көрсөтүүлөр импортунун 5,0 айын түзгөн¹.

¹ Конвертацияланбаган валюталарды эске алуу менен.

Сомдун реалдуу жана номиналдуу эффективдүү алмашуу курсунун индекстери

2.2.2-таблица. Алмашуу курсу боюнча негизги көрсөткүчтөр

	жыл (ор.)			ай өткөн жылдын башына карата (айдын акырына)				
	2018 (ор.)	2019 (ор.)*	%	2018-ж. декабрь	2019-ж. Декабрь	%		
	январь-дек.	январь-дек.						
РЭАК	113,7	114,6	0,9	↑	117,7	116,3	-1,1	↓
НЭАК	112,8	116,5	5,2	↑	121,4	123,5	1,7	↑
РЭАК кытай конына карата	80,8	83,6	-2,8	↑	85,9	85,8	-0,1	↓
НЭАК кытай конына карата	64,5	65,2	-2,2	↑	67,1	68,1	1,5	↑
РЭАК еврого карата	107,2	104,3	-4,5	↑	107,0	110,9	3,7	↑
НЭАК еврого карата	78,8	74,9	-4,7	↑	76,7	78,5	2,5	↑
РЭАК каз. тенгесине карата	141,7	134,4	1,4	↑	140,1	141,3	0,8	↑
НЭАК каз. тенгесине карата	152,1	155,8	5,6	↑	165,5	171,3	3,5	↑
РЭАК орус рублине карата	131,4	123,2	6,9	↓	128,1	120,2	-6,2	↓
НЭАК орус рублине карата	144,8	137,3	7,9	↑	145,1	136,4	-6,0	↓
РЭАК түрк лирасына карата	122,7	160,8	14,4	↑	163,3	165,3	1,2	↑
НЭАК түрк лирасына карата	131,6	212,1	31,4	↑	230,8	254,3	10,2	↑
РЭАК АКШ долларына карата	87,2	89,5	-0,4	↓	88,7	89,1	0,5	↑
НЭАК АКШ долларына карата	65,7	66,7	0,9	↓	65,8	65,8	0,0	↑

* алдын-ала маалымат

- сомдун наркысыздыгы, атаандаштыкка жөндөмдүүлүктүн жакшыруусу

- сомдун бекемдешин, атаандаштыкка жөндөмдүүлүктүн начарлоосу

айында сомдун түрк лирине карата 10,2 пайызга, казак теңгесине карата 3,5 пайызга жана еврого карата 2,5 пайызга бекемделиши¹ менен шартталган. НЭАК индексинин бекемделишине карабастан, Кыргызстанда инфляция деңгээлинин кыйла төмөн болушу² реалдуу эффективдүү алмашуу курсунун (РЭАК) индексинин төмөндөшүн шарттаган, ал 2018-жылдын декабрь айынан тартып 1,1 пайызга кыскарып, 2019-жылдын декабрь айынын акырына карата 116,3 өлчөмүндө түптөлгөн.

2019-жылдын IV чейрегинин акырына карата реалдуу эффективдүү алмашуу курсунун 2018-жылдын декабрь айына салыштырмалуу төмөндөшү байкалган. Алдын ала маалыматтар боюнча сомдун номиналдуу эффективдүү алмашуу курсунун (НЭАК) индекси жыл башынан бери 1,7 пайызга өскөн жана 2019-жылдын декабрь айынын акырына 123,5 чегинде катталган. Индекстин өсүшү 2018-жылдын декабрындагы орточо курсуна салыштырганда 2019-жылдын декабрь

¹ Сомдун эки тараптуу номиналдуу алмашуу курсунун маалыматтары келтирилген, индексти эсептөө үчүн базалык мезгил катары 2010-жыл пайдаланылат.

² Кыргыз Республикасында инфляция 2019-жылдын IV чейрегинде 2,7 пайыз деңгээлинде түптөлгөн, ошол эле учурда соода боюнча негизги өнөктөш өлкөлөрдө инфляциянын орточо деңгээли алдын ала эсептөөлөр боюнча 5,7 пайызды түзгөн.

3-глава. Акча-кредит саясаты

3.1. Акча-кредит саясатын ишке ашыруу

Инфляциянын бир калыпта түптөлүшү шартында акча-кредит саясатынын өлкөдө экономикалык жигердүүлүктү колдоого багытталган түрткү берүүчү багыты 2019-жылдын IV чейрегинде уланган.

Акча-кредит саясатынын тактикалык чаралары, бир жагынан, банк тутумуна монетардык инструменттер аркылуу “узун” ресурстарды сунуштоо зарылчылыгын эске алуу менен экономиканын негизги тармактарын кайра кредиттөө, анын ичинде региондорду өнүктүрүү үчүн, экинчи жагынан, олуттуу үлүшү кыска мөөнөттүү жана бирдей бөлүштүрүлбөгөн болуп саналган системадагы үстөк ликвиддүүлүктү жөнгө салуу үчүн түзүлгөн.

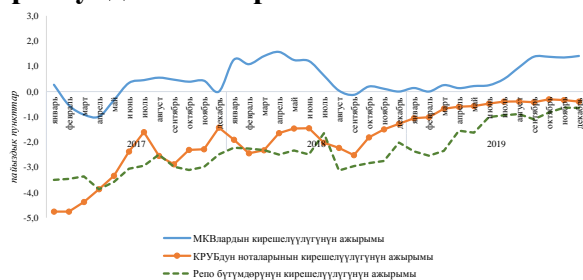
Акча-кредит механизминин ишин өркүндөтүү боюнча буга чейин көрүлгөн аракеттер отчеттук мезгилде акча рыногунун кыска мөөнөттүү пайыздык чендеринин динамикасын Улуттук банктын эсептик ченине жакындатуу менен алардын бир багыттуулугун жана негизги чен менен ажырымынын акырындап кыскарышын көрсөткөн.

Улуттук банктын пайыздык саясаты

Акча-кредит саясатынын кабыл алынган курсунун алкагында Улуттук банктын пайыздык чени кароого алынып жаткан мезгил ичинде сакталып турган. Саясаттын негизги чендери өзгөрүүсүз калган. Улуттук банктын эсептик чени отчеттук мезгил ичинде 4,25 пайыз деңгээлинде сакталып турган, ал 2019-жылдын биринчи жарым жылдыгында (февралда 4,75 пайыздан 4,50 пайызга чейин, майда – 4,25 пайызга чейин) эки жолу төмөндөтүлгөн.

Пайыздык чектин чеги 2019-жылдын III чейрегинин деңгээлинде турган: «овернайт» депозиттери боюнча чен 2,00 пайыз деңгээлинде, «овернайт» кредиттери боюнча чен 5,75 пайыз деңгээлинде сакталып турган (мурда 2019-жылы акча рыногун өнүктүрүү максатында пайыздык чендердин чектери корректировкаланган: «овернайт» депозиттери боюнча чен 1,50 пайыздан 2,00 пайызга чейин жогорулаган, «овернайт» кредиттери боюнча чен 6,00 пайыздан 5,75 пайызга чейин төмөндөтүлгөн).

3.1.1-график. Акча рыногунун кыска мөөнөттүү чендери менен негизги чен ортосундагы ажырым

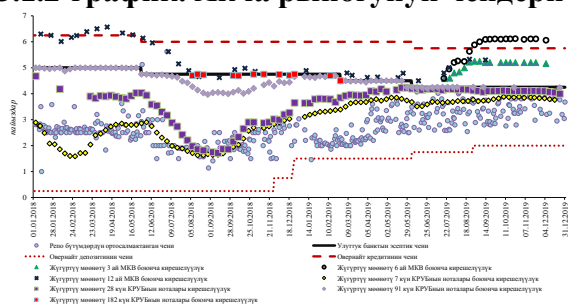

ажырымдын кыскарышына өбөлгө түзгөн.

Улуттук банктын ноталарынын орточо алынган кирешелүүлүгү менен банктар аралык кредит рыногунун репо-операциялары боюнча орточо ченинин эсептик ченге карата ажырымы кыскаруусун улантып, акыркы бир нече жылдагы минимумга жеткен. Отчеттук мезгилде эсептик ченге карата ноталардын кирешелүүлүгүнүн орточо ажырымы -0,3 п.п. (2019-жылдын III чейрегинде -0,4 п.п.) түзгөн. Банктар аралык кредит рыногунун репо-операциялар боюнча ченинин эсептик ченге карата орточо ажырымы -0,7 п.п. (2019-жылдын III чейрегинде -1,0 п.п.) чегинде катталган.

Акча-кредит саясатынын өткөрмө механизм өркүндөтүү жана банктар аралык акча рыногун өнүктүрүү үчүн мурда көрүлгөн чаралар 2019-жылдын июлуна тартып 3 жана 6 айлык МКВлардын эмиссиясын жаңылоого байланыштуу ар багыттуу динамиканы көрсөткөн, МКВлар боюнча кирешелүүлүктү эске албаганда, акча рыногунун кыска мөөнөттүү чендери менен эсептик чендин ортосундагы

3.1.2-график. Акча рыногунун чендери

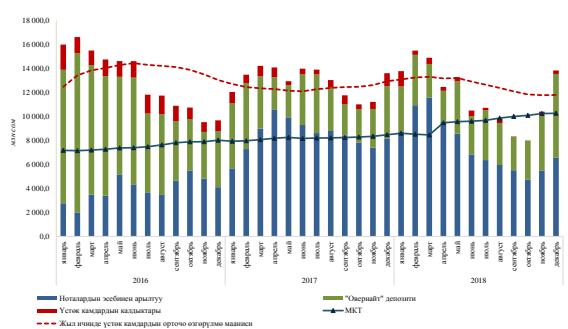
негизги чендин чегинде турган.

Улуттук банктын ноталар рыногундагы жигердүүлүк банк тутумундагы үстөк ликвиддүүлүк деңгээлинин жогорулашы алкагында 2019-жылдын III чейрегиндеги бир аз басандоодон кийин өскөн.

Кароого алынып жаткан мезгил ичинде банктар аралык рыногунун катышуучуларынын активдүүлүгү өткөн отчеттук мезгилге салыштырганда төмөн болгон, мында бүтүмдөрдүн көлөмү сыяктуу эле, саны да кыскарган, бирок бул рынокто чендер (көбүнчө 7 күнгө чейинки бүтүмдөр боюнча) 3,46 пайызга чейин (2019-жылдын III чейрегине салыштырганда +0,3 п.п.) өскөн. Мында бул рынок 2018-жылдын тиешелүү чейрегине салыштырганда кыйла активдүү болгон.

Банк секторунда ликвиддүүлүк жагдайы

3.1.3-график. Коммерциялык банктардын үстөк камдары

сомго жогору.

Отчеттук чейрек ичинде коммерциялык банктарга ликвиддүүлүктүн агылып кирүүсүнө, негизинен, өкмөттүн операцияларынын көбөйүшү (9,3 млрд сомго) өбөлгө түзгөн. Мында банктардан тышкаркы акчанын көбөйүүсү (2,0 млрд сомго) жана Улуттук банктын валюта операцияларынын эсебинен сом түрүндөгү ликвиддүүлүктүн арылтылышы (3,9 млрд сомго) үстөк ликвиддүүлүктүн көбөйүүсүн ооздуктоочу фактор болуп саналган.

Банк тутумунда ликвиддүүлүк профицитинин сакталып турушун эске алуу менен Улуттук банк ачык рынокто операцияларды жүргүзүү жана коммерциялык банктардын бош ресурстарын Улуттук банктагы «овернайт» депозиттерине жайгаштыруу аркылуу үстөк ликвиддүүлүктү абсорбциялоо боюнча операцияларды жүргүзүүнү уланткан. Банк тутумун үстөк ликвиддүүлүктөн арылтуунун орточо күндүк көлөмү 2019-жылдын IV чейрегинде 10,6 млрд сомду түзгөн, бул 2019-жылдын III чейрегиндеги көрсөткүчтөн 1,1 млрд сомго жогору.

Жүгүртүүдөгү ноталардын орточо күндүк көлөмү 2019-жылдын III чейрегиндеги 5,9 млрд сомдон IV чейректе 5,6 млрд сомго чейин азайган. Ошону менен бирге эле коммерциялык банктардын бош каражаттарын Улуттук банктагы «овернайт» депозиттерине жайгаштыруу өткөн чейректен айырмаланып 1,5 млрд сомго көбөйгөн, мында отчеттук мезгил ичинде анын орточо күндүк көлөмү 5,0 млрд сомду түзгөн.

2019-жылдын июлунан тартып 3 жана 6 айлык МКВ эмиссиясынын жаңыртылышы бул инструменттер боюнча кирешелүүлүктүн пайыздык чектин жогорку чегине жакын калыптанышын шарттаган. Акча рыногунун калган кыска мөөнөттүү чендери жылдын IV чейреги ичинде белгиленген пайыздык чектин, негизинен

2019-жылдын IV чейрегинде банк тутумундагы үстөк ликвиддүүлүк жыл башынан бери байкалган узак убакыттан берки кыскаруудан кийин өскөн, бул Улуттук банк тарабынан арылтуу операцияларын өткөн чейрекке салыштырганда көбүрөөк көлөмдө жүргүзүүнү аныктаган.

Иликтөөгө алынган мезгил ичинде үстөк ликвиддүүлүктүн орточо күндүк деңгээли 10,7 млрд сомду түзгөн, бул өткөн чейректеги көрсөткүчтөн 1,1 млрд

Жүгүртүүдөгү ноталардын ичинен 2019-жылдын акыркы 3 айында олуттуу үлүш 28 күндүк ноталарга (орточо 46,2 пайыз) жана 7 күндүк ноталарга (орточо 34,2 пайыз) туура келген.

Улуттук банктын арылтуу операцияларынын түзүмүндө «овернайт» депозиттеринин үлүшү отчеттук мезгилде көбөйүп, 47,0 пайызды түзгөн (2019-жылдын III чейрегине салыштырганда +10,1 п.п.), бирок 53,0 пайыз чегинде көбүрөөк үлүш ноталар боюнча сакталып калган.

Улуттук банктын кредиттик саясаты

Монетардык саясаттын түрткү берүүчү багытынын алкагында Улуттук банк 2019-жылдын отчеттук чейреги ичинде экономиканын негизги тармактарын, анын ичинде региондорду өнүктүрүү үчүн каржылоодо коммерциялык банктарды колдоо чараларын уланткан.

2019-жылдын IV чейрегинде Улуттук банк «Айыл чарбасын каржылоо-7» долбооруна катышкан коммерциялык банктар үчүн беш кредиттик аукцион өткөргөн, мында аларга карата 270,0 млн сом өлчөмүндө суроо-талаптын түптөлүшү менен сунушталган каражаттардын жалпы көлөмү 7,5 млрд сомду түзгөн жана акыркы керектөөчүлөр үчүн пайыздык чен 10,0 пайыз деңгээлинде белгиленген.

Мындан тышкары, өлкө региондорун өнүктүрүү үчүн сегиз кредиттик аукцион өткөрүлгөн, мында 750,0 млн сом суроо-талап менен 8,0 млрд сом жалпы көлөмүндө каражат сунушталган жана акыркы пайыздык чен 12,0 пайыз деңгээлинде белгиленген. Ошону менен бирге эле аукциондордо катышуучулардын саны жетишпегендиктен, кароого алынып жаткан мезгилде бардык жарыяланган кредиттик аукциондор өткөрүлгөн эмес.

Бардыгы болуп 2019-жылдын башталышынан тарта Улуттук банк 43 кредиттик аукцион өткөргөн, мында сунушталган каражаттардын жалпы көлөмү 54,5 млрд сомду түзсө (суроо талап 3,4 млрд сом), берүүгө бекитилген каражаттардын көлөмү аукциондордун жыйынтыгы боюнча 2,02 млрд сомду түзгөн.

Улуттук банктын валюта саясаты

Бүтүндөй алганда, өлкөнүн валюта рыногундагы абал туруктуу бойдон сакталган. 2019-жылдын IV чейрегинин акырында ички валюта рыногунда чет өлкө валютасына суроо-талаптын аны сунуштоо көлөмүнөн бир аз артышы байкалган. Мындан улам, Улуттук банк алмашуу курсунун кескин өзгөрүүсүн текшилөө максатында, ички валюта рыногунда чет өлкө валютасын 56,5 млн АКШ доллар суммасында сатуу боюнча интервенцияларды жүргүзгөн. Отчеттук чейрек ичинде сомдун алмашуу курсу 69,5117 сомдон 69,85 сом/АКШ долларына чейинки диапазондо өзгөрүлүп турган.

2019-жылдын IV чейрегинде акча-кредит саясатынын чаралары

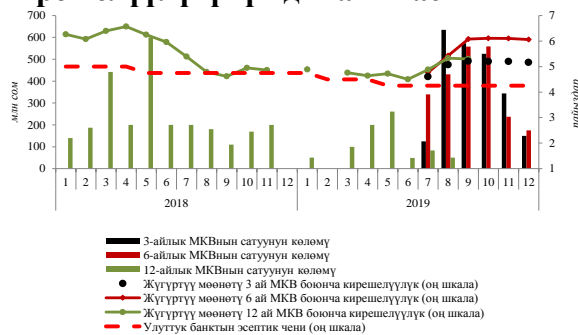
Улуттук банктын эсептик чен өлчөмү жөнүндө чечими кабыл алынган	Улуттук банк Башкармасы Улуттук банктын эсептик чен өлчөмү жөнүндө маселени эки жолу – 2019-жылдын 25-ноябрында жана 23-декабрында кароого алды. Эки отурумдун жыйынтыктары боюнча эсептик чен өлчөмүн 4,25 пайыз деңгээлинде өзгөртүүсүз сактоо чечими кабыл алынган. Пайыздык чектин чектери өзгөрүүсүз калган.
Кредиттик аукциондорду өткөрүү жөнүндө чечимдер кабыл алынган	Улуттук банк экономиканын өнүгүүсүнө көмөктөшүү үчүн 13 жолу кредиттик аукциондорду жарыялаган. - беш кредиттик аукцион «Айыл чарбаны каржылоо-7» долбооруна катышкан

	<p>коммерциялык банктар үчүн. Жалпы көлөмдө 7,5 млрд сом өлчөмүндө каражат сунушталышында аларга суроо-талап 270,0 млн сомду түзүп, акыркы керектөөчүлөр үчүн 10,0 пайыздан ашпаган пайыздык чен белгиленген.</p> <p>- сегиз кредиттик аукцион өлкө региондорун өнүктүрүү үчүн, сунушталган каражаттардын көлөмү 8,0 млрд сомду түзгөн, мында суроо-талап 750,0 млн сом жана акыркы пайыздык чен 12,0 пайыз деңгээлинде катталган.</p> <p>Ошону менен бирге эле кароого алынып жаткан мезгил ичинде бардык жарыяланган аукциондор катышуучулардын санынын жетишпегендигине байланыштуу өткөрүлгөн эмес.</p>
--	---

3.2. Финансы рыногунун инструменттери

Мамлекеттик баалуу кагаздар рыногу

3.2.1-график. Мамлекеттик казына векселдерди сатуу көлөмүнүн жана кирешелүүлүгүнүн динамикасы

Мамлекеттик казына векселдери

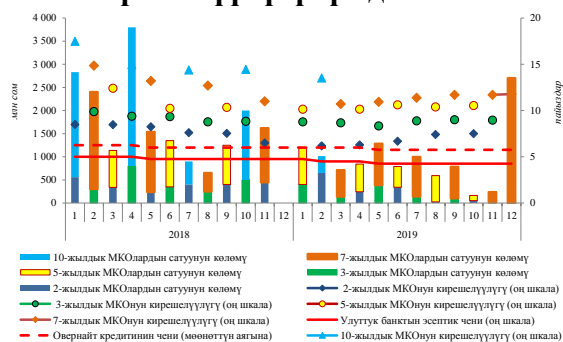
Кароого алынып жаткан мезгил ичинде МКВ рыногунда 3 жана 6 айлык баалуу кагаздарын кайрадан чыгарып баштоого байланыштуу сунуш көлөмүнүн көбөйүшү байкалган. Мында, 12 айлык баалуу кагаздар рыногунда катышуучулардын жигердүүлүгү кыскарган. Өткөрүлгөн аукциондордун жыйынтыгы боюнча жалпы орточо алынган кирешелүүлүк 0,7 пайыздык пунктка, 5,6 пайызга

чейин өскөн.

Отчеттук мезгил ичинде Финансы министрлиги аукциондордо 2,0 млрд сом суммасына МКВ сунуштаган, бул 2018-жылдын IV чейрегине караганда 4,9 эсеге көп. Инвесторлор аукциондордо жигердүү катышкан, ушуга байланыштуу суроо-талаптын көлөмү 2,3 млрд сомду түзгөн (+ 4,8 эсе). Мында, мөөнөттүүлүгү боюнча 12 айлык кагаздар азыраак суроо-талапка ээ болгон (алардын үлүшү жалпы суроо-талап көлөмүнүн 4,3 пайызын түзгөн). Ошентип, отчеттук мезгил ичинде 12 айлык МКВларды жайгаштыруу боюнча аукциондор катышуучулардын санынын жетишсиздигине жана кирешелүүлүктүн өзгөрмөлүүлүгүнүн жогору болушуна байланыштуу өткөрүлбөй калган катары таанылган. 3 жана 6 айлык МКВга суроо-талаптын көлөмү тиешелүүлүгүнө жараша 1,1 жана 1,0 млрд сомду түзгөн. Кароого алынып жаткан мезгил ичинде кошумча жайгаштырууларды эске алуу менен МКВны сатуунун жалпы көлөмү сунушталган көлөмдөн 2,1 пайызга жогорулап, 2,0 млрд сомду түзгөн.

Отчеттук мезгилдин жыйынтыгы боюнча ээлеринин жүгүртүүсүндөгү МКВнын жалпы көлөмү жыл башынан тартып 56,5 пайызга, 4,1 млрд сомго чейин өскөн.

3.2.2-график. Мамлекеттик казына облигацияларын сатуу көлөмүнүн жана кирешелүүлүгүнүн динамикасы

жана 11,0 пайызды түзгөн.

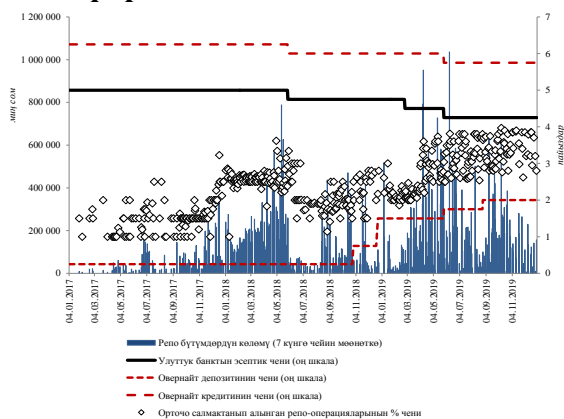
2019-жылдын IV чейрегинде МКОнун жалпы сунуш көлөмү отчеттук мезгил ичинде 2, 3 жылдык баалуу кагаздар боюнча сунуштун кыскарышынан жана 2018-жылдын тиешелүү мезгилине салыштырмалуу 10 жылдык баалуу кагаздарга сунуштун жок болушунан улам, 33,7 пайызга төмөндөө менен 2,5 млрд сомду түзгөн. Аталган активге суроо-талап көлөмү 46,3 пайызга, 2,5 млрд сомго чейин кыскарган. Мында, мөөнөттүүлүк боюнча катышуучулар тарабынан суроо-талап 2 жана 3 жылдык МКО рыногунда тиешелүүлүгүнө жараша 94,0 жана 97,3 пайызга кыйла кыскарган. Кыйла олуттуу суроо-талап 7 жылдык баалуу кагаздар боюнча байкалган (жалпы суроо-талап көлөмүнүн 91,9 пайызы), ал 2,3 млрд сомго чейин (+52,7 пайыз), ал эми сатуу көлөмү 2,5 эсеге өскөн.

Жыйынтыгында отчеттук мезгил ичинде кошумча жайгаштырууларды эске алуу менен жалпы сатуу көлөмү 3,1 млрд сомду түзгөн, бул 2018-жылдын ушул эле мезгилине салыштырганда 14,3 пайызга аз.

Кароого алынып жаткан мезгилдин жыйынтыгы боюнча жүгүртүүдөгү МКОнун¹ жалпы көлөмү жыл башынан бери 14,0 пайызга, 42,9 млрд сомго чейин көбөйгөн, бул институционалдык инвесторлордун, коммерциялык банктардын жана юридикалык жак резиденттердин портфельдеринин көлөмүнүн өсүшүнүн эсебинен жүргөн.

Банктар аралык кредиттик ресурстар рыногу

3.2.3-график. Банктар аралык кредиттик ресурстар рыногунда чендердин жана репо бүтүмдөрүнүн көлөмүнүн динамикасы

жылдын III чейрегиндеги 3,3 пайыздан 2019-жылдын IV чейрегинде 3,5 пайызга чейин

Мамлекеттик казына облигациялары

Кароого алынып жаткан мезгил ичинде Финансы министрлиги МКВ рыногунда операцияларды активдештирүүгө байланыштуу МКО сунуш көлөмүн төмөндөткөн. Натыйжада, МКОго суроо-талаптын жана сатуунун көлөмү төмөндөгөн. Отчеттук мезгил ичинде орточо алынган чен 2018-жылдын IV чейрегине салыштырмалуу 0,4 пайыздык пунктка төмөн түптөлгөн

2019-жылдын IV чейрегинде банктар аралык кредиттик ресурстар рыногунда бүтүмдөрдүн көлөмү өткөн эки чейрекке салыштырмалуу төмөндөгөн.

2019-жылдын октябрь-декабрь айлары үчүн тооруктардын көлөмү 7,3 млрд сомду түзгөн, бул өткөн чейрекке караганда 30,9 пайызга аз. Байкоого алынган мезгил ичинде улуттук жана чет өлкө валюталарында стандарттык бүтүмдөр ишке ашырылган эмес, андыктан банктар аралык рыноктогу жигердүүлүк толугу менен репо-операциялардан турган. Банктар аралык рынокто орточо алынган чен 2019-

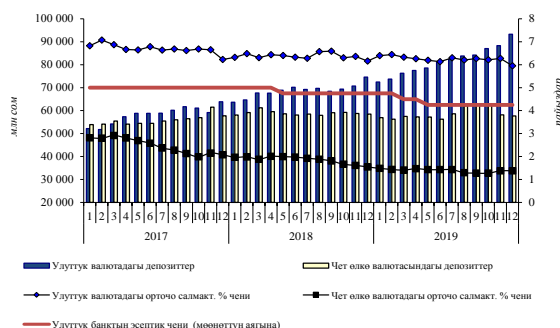
¹ Чет өлкө валютасында номинацияланган МКОну эске албаганда

өскөн. Банктар аралык кредиттердин орточо алынган мөөнөтү 5 күндөн 7 күнгө чейин жогорулаган.

Депозит рыногу

3.2.4-график. Банктардын динамикасы

Коммерциялык депозиттеринин

Бүтүндөй 2019-жылдын ичинде байкалган коммерциялык банктардын депозиттик базасынын туруктуу өсүшү 2019-жылдын IV чейрегинде да уланган.

Жылдын акырына карата абал боюнча депозиттик база 2018-жылга салыштырганда 13,4 пайызга өсүп, 151,0 млрд сомду түзгөн. Депозиттик базанын өсүшү улуттук валютадагы депозиттердин 25,0 пайызга, 93,3 млрд сомго чейин жогорулашы менен шартталган. Мында, чет өлкө валютасындагы депозиттер жыл

жыйынтыгы боюнча 1,4 пайызга 57,7 млрд сом эквивалентине чейин төмөндөгөн. Депозиттердин долларлашуу деңгээлинин кыскарышы уланган жана 2018-жылдын аягына салыштырганда 5,7 пайыздык пунктка төмөндөө менен 2019-жылдын декабрь айында 38,2 пайыз деңгээлинде жаңы тарыхый минимумга жеткен. Жеке адамдардын депозиттеринин долларлашуусу 4,1 пайыздык пунктка, 31,9 пайызга чейин азайган, юридикалык жактардын депозиттеринин долларлашуусу 6,4 пайыздык пунктка, 44,1 пайызга чейин кыскарган.

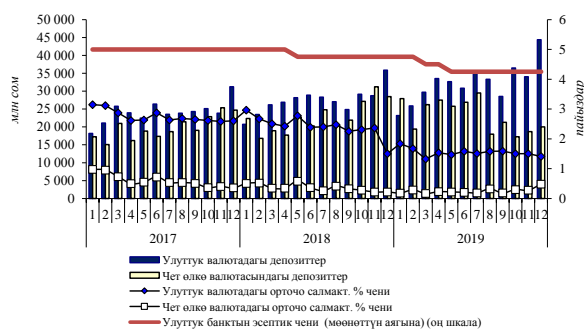
2019-жылдын IV чейрегинде жаңыдан кабыл алынган депозиттердин көлөмү өткөн жылдын тиешелүү чейрегине салыштырганда алардын көлөмү 170,9 млрд сомду түзүү менен 5,4 пайызга төмөндөгөн. Чет өлкө валютасындагы депозиттердин 35,5 пайызга 56,0 млрд сомго чейин кыскарышы анын себебинен болгон, мында улуттук валютадагы жаңыдан кабыл алынган депозиттердин көлөмү 22,6 пайызга, 114,9 млрд сомго чейин жогорулаган. Мөөнөттүүлүк боюнча алганда, жаңыдан кабыл алынган депозиттердин көлөмүнүн азайышы жаңыдан кабыл алынган бардык депозиттердин 88,9 пайызга жакынын түзгөн талап боюнча төлөнүүчү депозиттердин 8,1 пайызга кыскарышы менен шартталган. Улуттук валютада талап боюнча төлөнүүчү депозиттердин үлүшү 88,3 пайызды, ал эми чет өлкө валютасында – 90,0 пайызды түзгөн.

1 жылга чейинки мөөнөттөгү сыяктуу эле, 1 жылга жана андан жогору мөөнөткө жаңыдан кабыл алынган депозиттердин көлөмүнүн көбөйүшү белгиленген. Мында, узак мөөнөттүү (1 жылга жана андан жогору) депозиттердин өсүш арымы кыйла төмөн деңгээлде түптөлгөн, ушундан улам алардын үлүшү 3,1 пайыздык пунктка, 38,3 пайызга чейин төмөндөгөн. Улуттук валютада мөөнөттүү депозиттердин жалпы көлөмүндө узак мөөнөттүү жаңыдан кабыл алынган депозиттердин үлүшү 2018-жылдын тиешелүү чейрегине салыштырганда 2019-жылдын IV чейрегинде 1,1 пайыздык пунктка, 41,1 пайызга чейин жогорулаган, ал эми чет өлкө валютасында – 12,9 пайыздык пунктка, 31,7 пайызга чейин төмөндөгөн.

Байкоого алынган чейрек ичинде депозиттик базанын түзүмүндө узак мөөнөттүү депозиттердин үлүшүнүн 0,3 пайыздык пунктка, 30,7 пайызга чейин кыскарышы байкалган, бул чет өлкө валютасындагы узак мөөнөттүү депозиттердин үлүшүнүн 5,2 пайыздык пунктка, 27,6 пайызга чейин азайышы менен шартталган. Мында, улуттук валютада узак мөөнөттүү депозиттердин үлүшү 1,8 пайыздык пунктка, 32,0 пайызга чейин көбөйгөн.

2019-жылдын акырына карата депозиттик базанын жалпы дюрациясы 5,4 айга чейин өскөн (2019-жылдын баш жагынан тартып +0,4 ай), мөөнөттүү депозиттердин дюрациясы 13,1 айга чейин (-0,1 ай) төмөндөгөн.

3.2.5-график. Коммерциялык банктардын мөөнөттүү депозиттеринин агымдарынын динамикасы

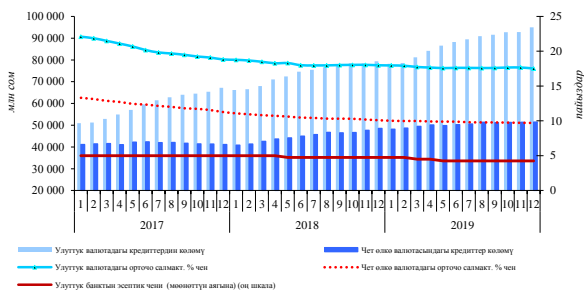

менен 0,35 пайызды түзгөн. Улуттук валютада жаңыдан кабыл алынган мөөнөттүү депозиттер боюнча орточо салмактанып алынган чен 0,57 пайыздык пунктка, 9,24 пайызга чейин төмөндөгөн, ал эми чет өлкө валютасында – 0,03 пайыздык пунктка, 3,30 пайызга чейин жогорулаган. Орточо салмактанып алынган чендер улуттук валютада 1 айга чейин жана 3 жылдан жогору болгон депозиттерден тышкары, бардык мөөнөттүүлүк боюнча төмөндөгөн, чет өлкө валютасында 1 айдан 3 айга чейинки жана 1 жылдан жогору мөөнөтү менен депозиттерге чендердин кыскарышы белгиленген, ал эми 1 жылга чейин мөөнөттүү депозиттер жалпысынан чендердин өсүшүн көрсөткөн.

Кароого алынып жаткан мезгилдин акырына карата депозиттер рыногунда концентрациялануу индекси¹ 0,09 деңгээлинде сакталып турган, бул концентрациялануунун төмөн деңгээлин күбөлөндүрөт жана рынокто бирдей үлүшкө ээ болгон он бир катышуучу иш алып барып жаткандыгына дал келет.

Кредит рыногу

3.2.6-график. Коммерциялык банктардын кредиттик карызынын мезгилдин акырына карата динамикасы

кредиттердин 19,7 пайызга, 95,0 млрд сомго чейин көбөйүшү сыяктуу эле, чет өлкө валютасындагы кредиттердин 6,1 пайызга, 51,5 млрд сомго чейин көбөйүшү да кошкон. Кредит портфелинин долларлашуусу жыл башынан бери 2,8 пайыздык пунктка төмөндөп, 35,1 пайыз деңгээлинде минималдуу мааниге жеткен. Мөөнөттүүлүк боюнча долларлашуу деңгээли ар багытта өзгөргөн, мында 3 жылдан ашык мөөнөткө берилген кредиттердин долларлашуусу 9,0 пайыздык пунктка, 46,0 пайызга чейин төмөндөгөн.

2019-жылдын IV чейрегинде жаңыдан кабыл алынган депозиттер боюнча орточо алынган чендер 2018-жылдын ушул эле мезгилине салыштырганда 0,07 пайыздык пунктка төмөндөгөн. Улуттук валютада жаңыдан кабыл алынган депозиттер боюнча чендер 2018-жылдын IV чейрегине салыштырганда 0,59 пайыздык пунктка төмөндөө менен 1,47 пайызды түзгөн, чет өлкө валютасындагы депозиттер боюнча чендер 0,12 пайыздык пунктка көбөйүү

Отчеттук мезгил ичинде коммерциялык банктардын кредит портфелинин бүтүндөй жыл ичинде байкалып турган туруктуу өсүшү уланган.

2019-жылдын декабрь айында коммерциялык банктардын кредит портфели 2018-жылдын акырына салыштырмалуу 14,5 пайызга жогорулап, 146,4 млрд сомду түзгөн. Кредит портфелинин өсүшүнө негизги салымды улуттук валютадагы

¹ Бул индекс банктардын портфелинде көрсөткүчтүн концентрациялануу деңгээлин көрсөтөт. Концентрациялануу деңгээли Херфиндаль-Хиршмандын индекси эсептөө методикасы боюнча эсептелет жана көрсөткүчтүн салыштырма салмагынын квадраттарынын жалпы көлөмдөгү суммасын түшүндүрөт. Индекс 0дөн 1ге чейинки маанини кабыл алат. Индекстин 0,10дон кем мааниси концентрациялануунун төмөн деңгээлине; 0,10дон 0,18ге чейин – концентрациялануунун орточо деңгээлине; 0,18ден жогору – концентрациялануунун жогорку деңгээлине дал келет. Мисалы, 0,50гө барабар концентрациялануу индекси, рынокто бирдей үлүштөгү эки катышуучунун, ал эми 0,3 – үч катышуучунун катышуусуна эквиваленттүү ж.б.

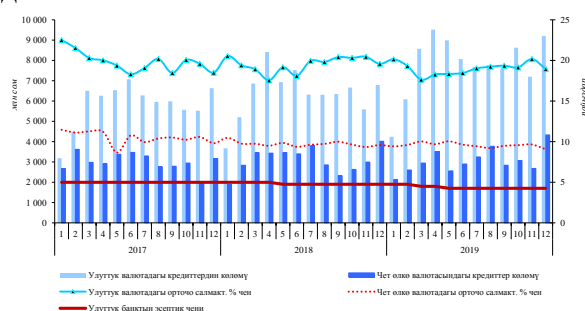
2019-жылдын IV чейрегинде жаңыдан берилген кредиттердин көлөмү мурдагы чейрекке караганда жогору түптөлгөн, ал эми 2018-жылдын тиешелүү чейрегине салыштырганда 35,1 млрд сомду түзүү менен 22,3 пайызга өскөн. 2018-жылдын IV чейрегине салыштырганда улуттук валютада берилген кредиттердин көлөмү 31,4 пайызга, 25,0 млрд сомго чейин жогорулаган, ал эми чет өлкө валютасында 4,5 пайызга, 10,1 млрд сомго чейин өскөн.

Улуттук валютада жаңыдан берилген кредиттер 2018-жылдын октябрь-декабрь айларына салыштырмалуу көпчүлүк мөөнөттүүлүк боюнча көбөйгөн, бир аз төмөндөө 6-12 айлык кредиттер боюнча байкалган. Чет өлкө валютасындагы кредиттердин динамикасы ар багытта болгон, жалпысынан кыска мөөнөттүү (1 жылга чейинки) кредиттердин өсүшү 1 жылга жана андан жогору мөөнөткө кредиттердин өсүшүнө караганда кыйла жогору болгон.

Тармактар боюнча улуттук валютадагы жаңыдан берилген кредиттердин көлөмүнүн көбөйүшүнө эң чоң салымды керектөө кредиттери, соода жана коммерциялык операциялар, ошондой эле айыл чарба секторлорундагы кредиттердин жогорулашы кошту. Чет өлкө валютасындагы жаңыдан берилген кредиттердин түзүмүндө эң чоң салымды соода жана коммерциялык операциялар, даярдоо жана кайра иштетүү жана айыл чарба секторлору кошкон.

2018-жылдын тиешелүү чейрегине салыштырганда 2019-жылдын IV чейрегинде улуттук валютада жаңыдан берилген кредиттер боюнча дюрация эки айга көбөйгөн жана 26 айды түзгөн, чет өлкө валютасында ал эки айга, 31 айга чейин төмөндөгөн.

3.2.7-график. Мезгил ичинде коммерциялык банктар тарабынан жаңыдан берилген кредиттердин динамикасы

IV чейректе улуттук валютада жаңыдан берилген кредиттер боюнча орточо салмактанып алынган чен 2018-жылдагы ушул эле көрсөткүчкө салыштырганда 0,70 пайыздык пунктка, 19,41 пайызга чейин төмөндөгөн, эң маанилүү төмөндөө айыл чарба жана ипотека секторлорунда байкалган. Чет өлкө валютасындагы чендер 0,09 пайыздык пунктка, 9,42 пайызга чейин негизинен соода, айыл чарба жана ипотека секторлорунда кредиттерге чендердин төмөндөөсүнүн эсебинен азайган.

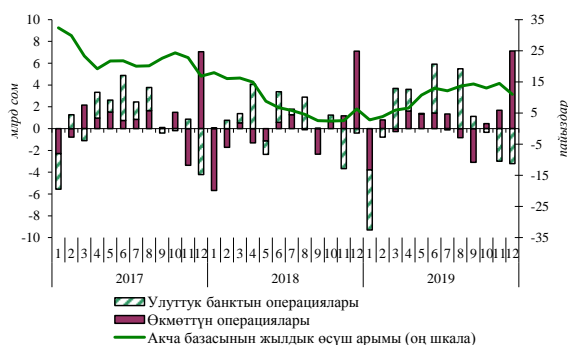
Кредиттөө рыногунун жалпы концентрациялануу көрсөткүчү туруктуу болгон жана 0,09 деңгээлинде түптөлгөн, бул концентрациялануунун төмөн деңгээлине дал келет жана рынокту 12 банк ортосунда бөлүүгө эквиваленттүү. Тармак боюнча концентрациялануу көрсөткүчү кредиттөөнүн негизги үч секторун белгилөө менен 0,31 түзгөн.

3.3. Монетардык индикаторлор динамикасы

Акча базасы

2019-жылдын отчеттук чейрегинде резерв акчанын өсүү тенденциясы сакталган, бирок жылдын акыркы айында көрсөткүчтүн өзгөрүүсүнүн тездиги бир аз басаңдаган.

3.3.1-график. Өкмөттүн жана Улуттук банктын операцияларынын акча базасынын өзгөрүүсүнө салымы

Талдоого алынган мезгил ичинде (өткөн чейрекке салыштырмалуу) акча базасынын 2,4 пайызга өсүшү, негизинен Кыргыз Республикасынын Өкмөтүнүн операциялары менен колдоого алынган. Резерв акчанын өсүшүнүн көрсөткүчү жылдык мааниде алганда 11,0 пайызды түзгөн.

Өкмөттүн операциялары акча базасын 9,3 млрд сомго кеңейткен, ошол эле учурда Улуттук банктын операциялары акча базасын 6,5 млрд сомго төмөндөтүү менен резерв акчанын өсүшүнүн

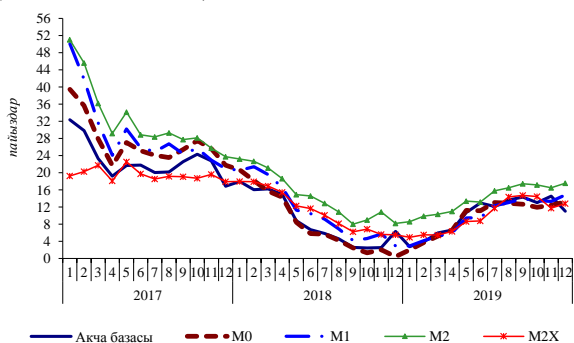
ооздуктоочу факторунан болгон.

Акча базасынын түзүмүндө башка депозиттик корпорациялардын резервдеринин жана жүгүртүүдөгү акчанын катышы жалпысынан алганда өзгөргөн деле эмес. Мурдагыдай эле, негизги үлүш жүгүртүүдөгү акчага туура келет (IV чейректин акырына карата абал боюнча – 90,0 пайыз), ал эми башка депозиттик корпорациялардын резервдеринин салыштырма салмагы 10,0 пайызды түзгөн.

Акча топтомдору

Жалпысынан отчеттук чейрек ичинде бардык акча топтомдорунун өсүш динамикасы уланган, ал негизинен банктардан тышкаркы акчанын, ошондой эле улуттук валютадагы депозиттердин көбөйүшү менен аныкталган.

3.3.2-график. Акча топтомдорунун номиналдык өсүш арымы (жылдык мааниде)

2019-жылдын IV чейрегинде экономиканы кредиттөө жана акча массасынын көлөмүнүн көбөйүшү экономикалык жигердүүлүктүн алгылыктуу өсүш арымынын алкагында сакталган. Акча топтомдорунун өсүшүнүн жылдык маанилеринин бир аз тездеши байкалууда.

2019-жылы акча топтомдорунун кеңейишине банктардан тышкаркы акчанын 13,2 пайызга жана улуттук валютадагы депозиттердин 23,0 пайызга өсүшү таасир эткен. Мында, отчеттук

чейрек ичинде аталган көрсөткүчтөр тиешелүүлүгүнө жараша 2,1 пайызга (2019-жылдын III чейрегинен тартып -2,2 п.п.) жана 8,7 пайызга (өткөн чейректен тартып +4,8 пайыз) өскөн.

2019-жылы M2X акча топтому 230,3 млрд сомду түзүү менен 12,8 пайызга өскөн. Өткөн чейрекке салыштырмалуу 2019-жылдын төртүнчү чейрегинде M2X акча топтомунун 1,5 пайызга өсүшү белгиленген.

2019-жылдын акыркы чейрегинде M2X акча топтомуна камтылган депозиттер¹ өсүш тенденциясын сактап калган. Алсак, 2019-жылы M2X акча топтому 12,6 пайызга, эң башкысы улуттук валютадагы депозиттердин 23,0 пайызга өсүшүнүн эсебинен

¹ Кыргыз Республикасынын Өкмөтүнүн жана резидент эместердин депозиттерин эске албаганда, жеке адамдардын, юридикалык жактардын жана башка финансы-кредит мекемелеринин депозиттери.

көбөйгөн. Мында, чет өлкө валютасындагы депозиттердин өсүш арымы терс мааниге өтүп, жыл ичинде 2,0 пайызга кыскарган.

Экономиканы кредиттөө мурдагы чейрек сыяктуу эле, акча-кредит саясатынын өбөлгө түзүүчү багытын колдоо шартында алгылыктуу өсүш арымдарын көрсөтүүдө. 2019-жылы экономикага кредиттин жалпы көлөмү жылдын акырында 150,0 млрд сомду түзүү менен 14,9 пайызга өскөн. Отчеттук чейректин баш жагынан тартып аталган көрсөткүчтүн өсүшү 2,6 пайызды түзгөн.

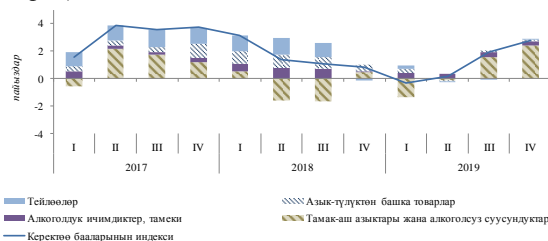
Экономикага кредиттин жалпы түзүмүндө улуттук валютадагы кредиттер басымдуулук кылат, алар жыл ичинде 20,1 пайызга көбөйгөн, мында чет өлкө валютасындагы кредиттер 6,2 пайызга өскөн.

4-глава. Инфляциянын динамикасы

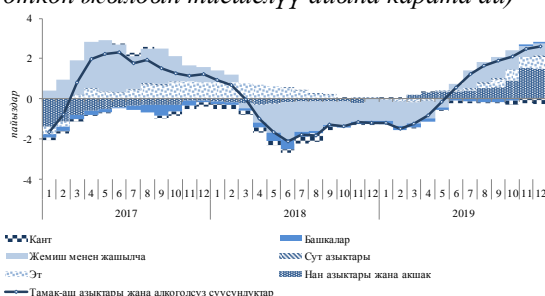
2019-жылы Кыргызстандагы инфляция жылдын экинчи жарымынан тартып бир калыпта жогорулаган. Түптөлгөн инфляциянын деңгээли орто мөөнөткө каралган мезгилге карата максаттуу көрсөткүчтөн ашпастан, ошондой эле дүйнөлүк азык-түлүк рыногунун өнүгүүсүнүн динамикасын чагылдыруу менен Улуттук банктын күтүүлөрүнүн чегинде турган.

4.1. Керектөө баа индекси

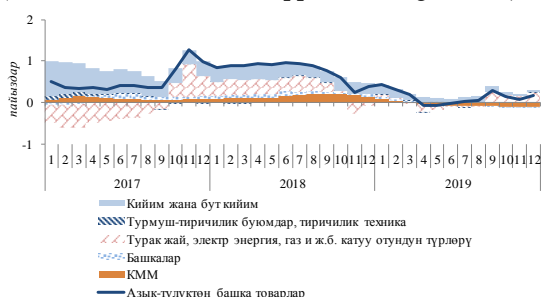
4.1.1-график. Керектөө баа индексинин түзүмүнүн динамикасы
(өткөн жылдын тиешелүү чейрегине карата чейрек)

4.1.2-график. Жылдык керектөө баа индексиндеги азык-түлүккө баалар салымынын динамикасы
(өткөн жылдын тиешелүү айына карата ай)

4.1.3-график. Жылдык керектөө баа индексиндеги азык-түлүктөн башка товарларга баалар салымынын динамикасы
(өткөн жылдын тиешелүү айына карата ай)

2019-жылдын ичинде керектөө баанын өсүшү Улуттук банктын 2019-жылга карата инфляция боюнча болжолдоолорунун алкагында жылдык мааниде 3,1 пайызды түзгөн. Инфляциянын орточо жылдык мааниси 1,1 пайызды түзгөн. Түптөлгөн баа деңгээли негизинен, азык-түлүк рыногунда жалпы дүйнөлүк тенденцияны чагылдыруу менен 2019-жылдын экинчи жарым жылдыгында азык-түлүккө баанын өсүшү менен шартталган.

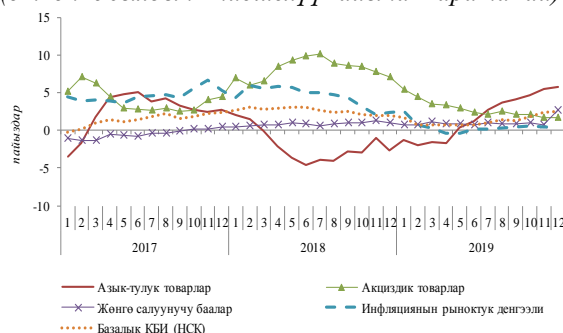
2019-жылдын IV чейрегинде инфляция (тиешелүү чейрекке карата чейрек) 2,8 пайыз деңгээлде түптөлгөн. Керектөө баа индексинин өсүшүнө негизги салымды “тамак-аш азыктары жана алкогольсүз ичимдиктер” жана “алкоголдук ичимдиктер жана тамеки буюмдары” топтору кошту. Бир аз алгылыктуу динамика ошондой эле азык-түлүк товарлары жана кызмат көрсөтүүлөр тарабынан белгиленген.

IV чейректе азык-түлүк товарларына баа индекси 2018-жылдын тиешелүү чейрегине салыштырмалуу 5,3 пайызга өскөн. Кароого алынып жаткан мезгил ичинде “нан азыктары жана акшак”, “жемиштер жана жашылчалар” жана “эт” топтору кымбаттаган. IV чейректе буудай жана этке болгон баанын кымбатташы, жалпысынан дүйнөлүк азык-түлүк рыногунда, ошондой эле региондо 2019-жылдын жыйынтыгы боюнча инфляциянын жогорулатылган динамикасына таасир тийгизген. Азык-түлүк инфляциясына “майлар жана тоң майлар”, “кант” тобунун төмөндөткөн таасири сакталып калган.

Азык-түлүктөн башка товардык топ 0,4 пайызга өскөн. Көпчүлүк негизги топтордо баанын өсүш көрсөткүчтөрү төмөн же бир калыпта болгон.

4.1.4-график. Товарлар топтору боюнча керектөө баа индексинин динамикасы

(өткөн жылдын тиешелүү айына карата ай)

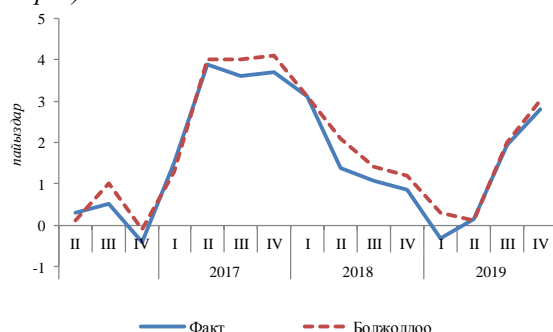
Рыноктук инфляция төмөн мааниде сакталып, 2019-жылы ал 0,4 пайызды түзгөн. Рынок инфляциясынын жогору эмес көрсөткүчтөрү бир калыпта керектөө суроо-талабын жана инфляциялык күтүүлөрдүн төмөндөшүн ырасташы мүмкүн.

Кыргыз Республикасынын Улуттук статистика комитети тарабынан эсептелинген базалык инфляция көрсөткүчү (азык-түлүк жана энергетика товарларын алып салуу менен) 2019-жылы жылдык мааниде 2,4 пайызды түзгөн. 2018-жылы ушул эле көрсөткүч 2,0 пайызды түзгөн болчу.

4.2. Болжолдоону факты менен салыштыруу

4.2.1-график. Керектөө баа индексинин айкын жана болжолдуу мааниси

(өткөн жылдын тиешелүү чейрегине карата чейрек)

Ошондой эле акы төлөнүүчү кызмат көрсөтүүлөр боюнча жогору эмес өсүш белгиленген. Өсүшкө негизги салымды “Турак жай кызмат көрсөтүүлөрү, суу, электр энергиясы, газ жана отундун башка түрлөрү” топторунун өсүшү кошкон. Төмөндөтүүчү басым “байланыш”, “тойканалар жана мейманканалар”, “транспорт” топтору тарабынан күйүүчү-майлоочу материалдарга баанын төмөндөшүнүн эсебинен байкалган.

2019-жылдын IV чейрегинде айкын инфляция Улуттук банк тарабынан күтүлгөн мааниден **0,1 пайыздык** пунктка жогору түптөлгөн. Жылдын акырына карата азык-түлүктүн кымбатташы инфляциянын калыптанышына чоң салым кошот деп күтүлгөн.

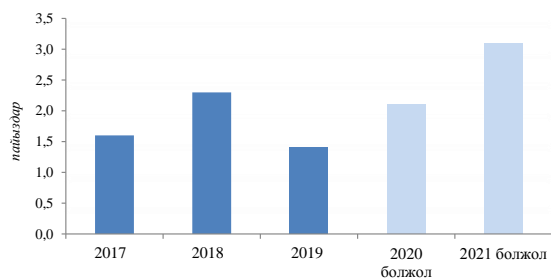
5-глава. Орто мөөнөткө каралган болжолдоолор

5.1. Тышкы чөйрө жөнүндө божомолдор

5.1.1. Соода боюнча негизги өнөктөш өлкөлөрдүн өнүгүүсүн болжолдоо

Россия

5.1.1.1-график. Россиянын реалдуу ички дүң өнүмүнүн өсүшү (жылга карата жыл)

Булагы: ЭВФ, «Блумберг» маалымат агенттиги, Россия Федерациясынын Экономиканы өнүктүрүү министрлиги

Россияда улуттук долбоорлорду жигердүү ишке ашыруу шартында орто мөөнөткө каралган мезгилде анын экономикасынын өсүш арымынын тездеши күтүлүүдө. Тышкы экономикалык өбөлгөлөр көз карашынан дүйнөлүк экономиканын басаңдашы, мунайга баанын төмөн динамикасы жана геосаясий белгисиздик күтүлүүдө. Мында, Россиянын экономикасынын өнүктүрүүнүн улуттук максаттарына жана башка артыкчылыктарына жетишүүгө багытталган экономикалык саясаттын

түзүмдүк чараларын ийгиликтүү ишке ашыруу өлкөдөгү инвестициялык жигердүүлүктүн жогорулашын камсыз кыла тургандыгы божомолдонууда. Долбоорлорду жигердүү ишке ашыруу жумушчу күчкө суроо-талаптын өсүшү жана ага ылайык калктын кирешелеринин жана керектөөлөрүнүн өсүшү үчүн негиз түзөт.

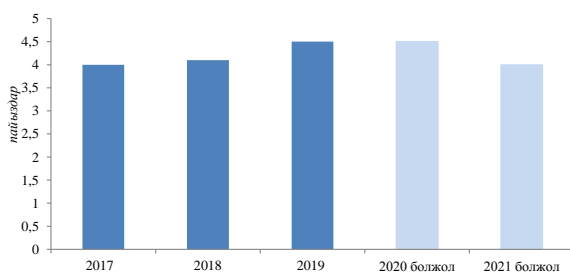
Орто мөөнөткө каралган келечекте технологиялык инновацияларды кенири ишке киргизүүнүн эсебинен камсыз кылынган эмгек өндүрүмдүүлүгүн жогорулатуу кирешелердин өсүшүнүн башка булагынан болууга тийиш. 2020-2024-жылдары негизги капиталга инвестициялардын орточо жылдык өсүш арымы, Россиянын Экономиканы өнүктүрүү министрлигинин баа берүүсү боюнча 5,6 пайызды түзөт, бул 2024-жылы негизги капиталга инвестициялардын ИДӨдөгү үлүшүнүн 25 пайыз деңгээлине чейин көбөйүшүн камсыз кылууга өбөлгө түзөт.

Ошол эле учурда, Россия Банкы жана дүйнөнүн алдыңкы борбордук банктары тарабынан акча-кредит шарттарын жеңилдетиши экономиканын өсүшүнө колдоо көрсөтөт.

2020-жылдын биринчи жарымында инфляция дезинфляциялык факторлордун таасири астында 3 пайызга жакын деңгээлде болуп, ал эми андан ары (Россия Банкы тарабынан жүргүзүлүүчү акча-кредит саясатын эске алуу менен) бул көрсөткүч 4 пайызга жакын деңгээлде бекитилиши күтүлүүдө.

Казакстан

5.1.1.2-график. Казакстандын реалдуу ички дүң өнүмүнүн өсүшү (жылга карата жыл)

Булак: «Блумберг» маалымат агенттиги, эл аралык финансы институттары

Орто мөөнөттүү мезгил ичинде олуттуу таасирлер орун албаган шартта Казакстан экономикасынын өсүш арымынын сакталышы күтүлүүдө. 2020-жылы Казакстандын экономикалык өсүшү боюнча божомолдору өлкөнүн ички дүң өнүмүнүн 2019-жылдын жыйынтыгы боюнча өсүшү тууралуу айкын маалыматтардын күтүлгөнүнө караганда кыйла жогору болушунан, ошондой эле аналитиктердин жана Казакстан Республикасынын өкмөтүнүн кыйла

оптимисттик күтүүлөрүнөн улам, 4,5 пайызга чейин (3,5 пайыздын ордуна) жогорулоо жагына бир аз корректировкаланган.

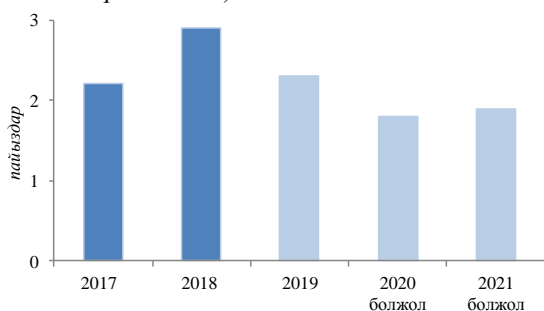
Өкмөттүн түрткү берүүчү чараларынын алкагында керектөө суроо-талабынын кеңейиши, инфраструктуралык жана инвестициялык долбоорлорду ишке ашыруунун натыйжасында инвестициялык суроо-талаптын жогорулашы, Тенгиз, Карачаганак, Кашаган кен казып алууну кеңейтүү жана деңиз алдындагы кен казып алууну эксплуатацияга киргизүүгө байланыштуу мунай жана газ конденсатын казып алуу көлөмдөрүн жогорулатылышынан улам, экспорттун көбөйүшү Казакстан Республикасынын экономикасынын өсүшүнүн негизги факторлорунан болот.

Казакстан Республикасынын Улуттук банкынын болжолдоосу боюнча жылдык инфляция 5,0-5,5 пайыз диапазонунда 4,0-6,0 пайыз максаттуу чектин ичинде сакталат. 2020-жылдын биринчи чейрегинде кыска мөөнөттүү мүнөзгө ээ проинфляциялык тобокелдиктердин ишке ашырылышы жана максаттуу чектин жогорку чегинин деңгээлине чейин инфляция тездеши мүмкүн, бул калкка акы төлөнүүчү кызмат көрсөтүүлөргө жөнгө салынуучу тарифтердин, ошондой эле тамак-аш азыктарынын айрым түрлөрүнө баанын жогорулашы менен байланыштуу болот. Орто мөөнөткө каралган келечекте инфляциянын динамикасын аныктаган негизги факторлордон болуп экономикага фискалдык дем берүүнү улантуу жана чыгаруунун оң ажырымы калат.

АКШ

5.1.1.3-график. АКШнын реалдуу ички дүң өнүмүнүн өсүшү

(жылга карата жыл)

Булак: «Блумберг» маалымат агенттиги

болжолдоо 1,7 пайыз деңгээлинде сакталган. Бирок, баяндамада олуттуу тобокелдиктерге көрсөтмө бар, аларды ишке ашыруу кайра каралышы мүмкүн. Болжолдонуп жаткан өсүш арымына жетпей калуу, анын ичинде геосаясий, айрыкча АКШ жана Ирандын ортосундагы чыңалуунун курчушуна, социалдык чыңалуунун курчушуна, АКШ жана анын соода боюнча өнөктөштөрүнүн ортосундагы мамилелеринин андан аркы начарлашына жана башка өлкөлөрдүн ортосунда экономикалык пикир келишпестиктердин тереңдешине байланышкан олуттуу тобокелдиктер сакталып турат.

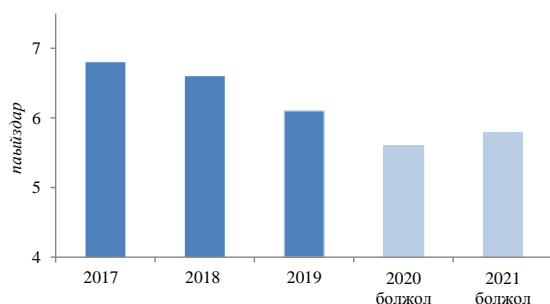
АКШнын Финансы министрлиги Boeing компаниясы башынан өткөрүп жаткан кыйынчылыктардын Америка экономикасына тийгизген терс таасирин АКШнын ИДӨсүнүн -0,5 пайыз өлчөмүндө баалайт. Мында, компенсация катары АКШнын Кытай, Мексика жана Канада менен соода макулдашууларын түзүүсү каралат, ал Америка экономикасынын өсүш арымынын 0,5-0,75 пайызга тездешине алып келет.

АКШнын экономикасынын басаңдашы боюнча божомолдор сакталып калууда.

Дүйнөлүк банктын болжолдоолору боюнча АКШнын экономикасынын өсүшү 2020-жылы 1,8 пайызга чейин басаңдайт, бул тарифтерди буга чейинки жогорулашынын жана жогорулатылган белгисиздиктин терс таасирин чагылдырат. АКШнын экономикасынын 2020-жылга өсүшү боюнча болжолдоо 0,1 пайыздык пунктка – 2,0 пайызга чейин төмөндөтүлгөн, ал эми 2021-жылга

Кытай

5.1.1.4-график. Кытайдын реалдуу ички дүң өнүмүнүн өсүшү (жылга карата жыл)

Булак: Кытайдын Улуттук статистикалык бюросу, «Блумберг» маалымат агенттиги

мекемелеринин кызмат көрсөтүүлөрү дуушар болууда. Мында, медициналык персоналды, авариялык кызматтарды тартуу, вакциналарды сатып алуу менен байланышкан кыйла жогорку чыгашалар керектөө боюнча соккуларды орточо компенсациялай алат, бирок экономиканын кеңири чөйрөсүнө өтө деле катуу таасир тийгизе албайт.

Аналитиктердин баа берүүсү боюнча Кытайда коронавирустун жайылтылышы, баарынан мурда, оюн-зоок, туризм жана коомдук тамактануу индустриялары боюнча сокку уруу менен өлкөдөгү керектөө деңгээлине таасир этет. Аналитиктер эсептегендей эле, керектөөнүн узак убакытка төмөндөшү инвестицияларга таасирин тийгизип, капиталдын агылып чыгуусуна алып келет, бул өз кезегинде өлкөдөгү активдерге жана валютага бааны төмөндөтөт. Ушуга байланыштуу 2020-жылы инфляциянын өкмөттүн “үч пайызга жакын” көрсөткүчүнөн, кийинчерээк 2021-2022-жылдары бул көрсөткүчкө дал келүү менен жогору болушу күтүлүүдө.

5.2. Орто мөөнөткө каралган болжолдоо

2019-жылдын IV чейрегинде Кыргыз Республикасынын экономикасынын тышкы жана ички шарттарынын өнүгүшү тууралуу божомолдоолор Улуттук банк Башкармасынын 2019-жылдын ноябрь айындагы отурумунда бекитилген базалык сценарийге көбүрөөк туура келген.

Кыргыз Республикасынын экономикасы 2020-2021-жылдарда биздин региондун өлкөлөрүнүн экономикаларынын, баарынан мурда Россиянын жана Казакстандын экономикаларынын түптөлүп жаткан өнүгүү тенденцияларынын таасири астында болот.

Бүтүндөй региондун экономикасынын өнүгүүсүнө таасир эткен кошумча фактордон болуп Кытайда коронавирустун жайылтылышынын терс таасири саналат: вирустун жайылтылышына көрүлгөн алдын алуу жана ага каршы күрөшүү чаралары Кытайдын ичинде сыяктуу эле, анын чегинен тышкары да бүтүндөй региондо экономикалык жигердүүлүктүн бир аз басандашын шарттап, соода-өндүрүш байланыштарын төмөндөткөн.

Утурумдук болжолдоонун алкагында эксперттердин жана ири эл аралык уюмдарынын күтүүлөрүнө ылайык, Кытайда коронавирустун жайылтылышынын чектелген (кыска убактылуу) терс таасири эске алынат, өтүп жаткан жылдын биринчи чейрегинин акырына чейин вирустун жайылтылышын олуттуу чектөө жана Кытайда жана региондо экономикалык жигердүүлүктүн калыбына келиши күтүлүүдө.

Кыргыз Республикасынын экономикасында чогуу алгандагы суроо-талап өлкө ичиндеги экономикалык жигердүүлүктүн сакталышынын эсебинен сыяктуу эле, жергиликтүү товарларга жана кызмат көрсөтүүлөргө суроо-талап койгон соода боюнча

негизги өнөктөш өлкөлөрдүн экономикаларынын өсүшүнүн эсебинен да колдоого алынышын улантууда.

Соода боюнча негизги өнөктөш өлкөлөрдө (Россия жана Казакстан) экономикалык жигердүүлүк күтүлүп жаткан деңгээлдерге жакын калууда. Мында, орто мөөнөткө каралган келечекте Россияда 2020-2021-жылдары Россия Өкмөтүнүн чараларын, эң мурда улуттук долбоорлорду ишке ашыруу жагында интенсификациялоонун алкагында экономикалык жигердүүлүктүн бир аз тездеши эске алынат. Ошондой эле Россияда экономикалык жигердүүлүктүн өсүшү тиешелүү түрдө Казакстанда экономикалык жигердүүлүктүн өсүшүнө таасир бериши болжолдонот. Тышкы чөйрөдө калыптанган тенденциянын алкагында учурдагы болжолдоодо орто мөөнөткө каралган келечекте Кыргыз Республикасынын экономикасына тышкы сектордун түрткү берүүчү таасири эске алынат.

2019-жылы акча которуулардын келип түшүүлөрүнүн төмөндөшү, баарынан мурда Кыргыз Республикасынын экономикасында соода-ортомчулук операцияларынын басаңдашына жана импорттун төмөндөшүнө таасирин тийгизген. 2020-2021-жылдары Россияда экономикалык жигердүүлүктүн тездешинин алкагында акча которуулардын агылып кирүүсүнүн бир аз өсүшү күтүлүүдө.

Орто мөөнөттүү келечекте Кыргыз Республикасынын экономикалык өнүгүү тенденциясын аныктаган маанилүү фактордон болуп, дүйнөлүк товардык-чийки зат рынокторундагы баа динамикасы калат.

Утурумдук болжолдоонун алкагында дүйнөлүк азык-түлүк рынокторунда учурдагы айыл чарба сезонунда (2020-жылдын жай мезгилине чейин) баанын туруктуу динамикасы боюнча божомолдор сакталган. Мында, өтүп жаткан жылдын биринчи чейрегинин инфляциясына Кытайдан келген кеңири керектөө товарларына (анын ичинде азык-түлүк товарлары) коронавирустун жайылып кетишине каршы аракеттенүү боюнча чараларды көрүүнүн алкагында, убактылуу чектөөлөр киргизилишинен улам, кошумча салым кошуу тобокелдиги орун алууда. Бирок, вирустун жайылып кетишин чектөө боюнча алгылыктуу болжолдоолорду эске алуу менен 2020-жылдын инфляциясына анын бир аз кошумча салым кошуусу күтүлөт. Орто мөөнөткө каралган келечекте тышкы сектор тарабынан кыйла инфляциялык басым күтүлбөйт.

2020-жылдын баш жагында мунайга баа да Кытайдагы коронавирустун терс таасири астында болгон, ал 2020-жылдын февраль айынын баш жагында бир баррелине 55 АКШ долларынан төмөн деңгээлге чейин түшкөн. Рынок аналитиктеринин коронавирустун андан ары жайылып кетиши боюнча күтүүлөрүнө негизделген болжолдоолорун эске алуу менен орто мөөнөткө каралган келечекте мунайга баанын олуттуу төмөндөөсү күтүлбөйт. Утурумдук болжолдоодо 2020-2021-жылдары мунайга орточо баанын баррелине 60 АКШ доллары деңгээлинде сакталышы эске алынган.

Ошентип, Кыргыз Республикасынын соода боюнча негизги өнөктөш өлкөлөр – Россия жана Казакстан үчүн өнүгүүнүн ресурстук базасы орто мөөнөткө каралган келечекте жетиштүү бойдон калат жана региондо экономикалык жигердүүлүктү басаңдатуу тобокелдигин алып жүрбөйт.

Кыргыз Республикасынын экономикасынын түзүмү иштелип чыгуучу болжолдоолордо тышкы сектордун параметрлеринин өзгөчө ролун шарттайт. Тышкы экономикалык сектордун дүйнөлүк товардык-чийки зат рынокторундагы баа динамикасы, Кыргыз Республикасынын соода боюнча өнөктөш өлкөлөрүнүн экономикалык өнүгүүсүнүн келечектери жана дүйнөлүк экономиканын өнүгүүсүнүн дагы башка маанилүү индикаторлору сыяктуу мындай параметрлер боюнча болжолдоолору дүйнөлүк изилдөө агенттиктеринин/институттардын, өлкөлөрдүн расмий органдарынын болжолдоолорунун жана эксперттик баа берүүлөрдүн негизинде берилет.

Кыргыз Республикасынын Улуттук банкы тышкы экономикалык шарттардын ар кандай айкалышуусунун таасиринен улам, өлкө экономикасынын абалы боюнча

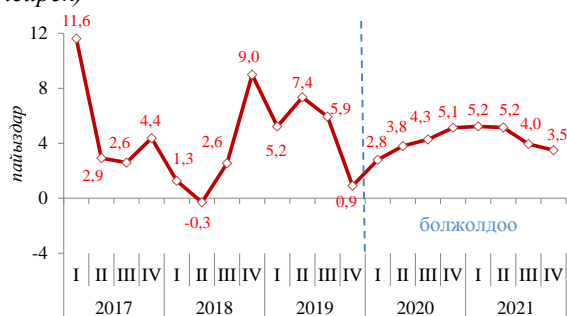
сценарийлерге баа берет жана акча-кредит саясатынын багыттарынын тиешелүү варианттарын иштеп чыгат.

2020-2021-жылдарда соода боюнча негизги өнөктөш өлкөлөрдүн экономикасынын өсүшүнүн белгиленген тенденциясын, ошондой эле орто мөөнөттүү келечекте дүйнөлүк товардык-чийки зат рынокторундагы баа динамикасын эске алуу менен Кыргыз Республикасын 2020-2021-жылдар ичинде өнүктүрүүнүн негизги макроэкономикалык көрсөткүчтөрүнүн төмөнкүдөй болжолдоосу иштелип чыккан.

Кыргыз Республикасынын экономикасынын реалдуу сектору 2020-жылы ички дүң өнүмдүн терс ажырымын жабат деп болжолдонууда.

5.2.1-график. Реалдуу ички дүң өнүмдү болжолдоо

(өткөн жылдын тиешелүү чейрегине карата чейрек)

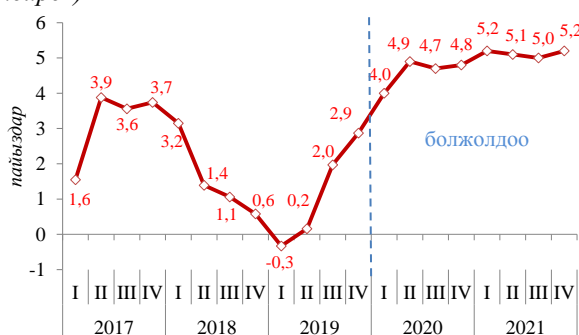
секторлору менен колдоого алынат.

2021-жылы реалдуу ИДӨнүн өсүш арымы 4,3 пайызга, “Кумтөр” ишканаларын эске албаганда ички дүң өнүмдүн өсүшү 4,4 пайызга жакын күтүлүүдө.

Тышкы чөйрөнүн жана ички шарттардын өнүгүүсүнө баа берүүлөрдү эске алганда, Кыргыз Республикасынын экономикасындагы инфляция орто мөөнөттүү келечекте максаттуу көрсөткүч, 5-7 пайыз чегинде сакталат. Кыргыз Республикасынын экономикалык өсүш арымы тышкы чөйрөдө белгиленген тенденциялар менен бирге 2020-2021-жылдарда инфляциялык басымдын андан ары акырындап жогорулашын шарттайт. Чектелген тышкы жана ички таасирлердин жок болушу шартында 2020-жылдын экинчи жарымында инфляциянын максаттуу көрсөткүчтүн төмөнкү чегине жакындашы күтүлөт.

5.2.2-график. Инфляцияны болжолдоо

(өткөн жылдын тиешелүү чейрегине карата чейрек)

тийгизет.

Мындан тышкары, ички факторлор арасында инфляцияга 2020-жылдын январында тамекиге жана алкогольдук продукцияларга акциздердин жогорулашы салым кошсо, 2019-жылдын ноябрында муздак сууга тарифтердин жогорулоосунан улам администрациялык баанын өсүшү да бүтүндөй 2020-жыл бою орточо жылдык инфляцияга таасирин тийгизет.

Экономикалык өсүштүн күндөлүк ички жана тышкы шарттары сакталган учурда ИДӨнүн терс ажырымы 2020-жылдын акырына чейин жабылышы күтүлүүдө.

2020-жылы ИДӨнүн реалдуу өсүшү 4,0 пайызга жакын деңгээлде күтүлөт, “Кумтөр” кен казып алуу ишканаларын эске албаганда, өсүш 3,8 пайызга жакын көрсөткүчтү түзөт. Секторлор боюнча экономикалык өсүш өнөр жай (“Кумтөрдү” эске албаганда), айыл чарба, курулуш, соода жана кызмат көрсөтүүлөр

2020-жылдын биринчи жарым жылдыгында инфляциянын негизги факторлору болуп, мурдагыдай эле, азык-түлүккө баанын жогорулашы саналат, бирок таасир этүү булактары жана кошкон салымы кайра каралган. Алсак, кургакчыл аба ырайынын натыйжасында түшүмдүн начар болушунан тышкары, дүйнөлүк азык-түлүк рынокторундагы баа, ошондой эле дүйнөдө жана түздөн-түз Кытайда коронавирустун жайылтылышына каршы аракеттерди көрүү боюнча чаралар да инфляцияга жогорулатуучу таасирин

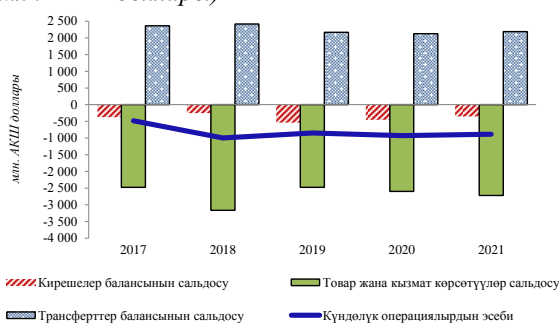
2020-жылы орточо жылдык инфляция өткөн чейректеги болжолдоого салыштырганда 0,6 пайызга жогорулоо менен 4,6 пайыз деңгээлинде күтүлөт, ал эми жылдын акырында инфляция (2020-жылдын декабры 2019-жылдын декабрына карата) 5,0 пайыз деңгээлине жакындайт. 2021-жылы инфляциянын орточо мааниси 5,1 пайызга жакын болушу күтүлөт жана жылдын акырында 6,0 пайызга жакын мааниге жетет.

2020-2021-жылдарга карата төлөм теңдемин болжолдоо (базалык сценарий)¹

2020-жылы тышкы сектордун өнүгүшүнүн негизги факторлорунан болуп, соода боюнча негизги өнөктөш өлкөлөрдө жана Кыргыз Республикасында экономикалык өсүштүн сакталып турушу саналган. 2020-жылга күндөлүк эсептин тартыштыгына баа берүү ИДӨгө карата 10,2 пайызды түзгөн, бул нарктык мааниде 925,1 млн АКШ долларын (9,2 пайызга өсүш) түзөт. Болжолдонуп жаткан мезгил ичинде кирешелердин терс балансынын төмөндөөсү жана эмгек мигранттарынын акчалай которууларынын алгылыктуу келип түшкөн арымы менен бирге эле, соода балансынын тартыштыгынын жогорулашы күтүлөт.

5.2.3-график. Күндөлүк операциялар эсеби боюнча болжолдуу маалыматтар

(млн АКШ доллары)

Экспорт боюнча болжолдоолор күтүлүп жаткан өндүрүш көлөмүнүн, ошондой эле региондогу экономикалык жигердүүлүктүн өсүшүнө байланыштуу тышкы суроо-талаптын көбөйүшүнүн таасиринде калыптанган.

2020-жылы экспорт көлөмү 4,0 пайызга көбөйүшү болжолдонууда. Бул тенденцияга өлкөдөгү негизги экспорттук товар катары алтынга дүйнөлүк баанын өсүшү эсебинен, баалуу металлдар экспортунун көбөйүшү өбөлгө түзөт. Муну менен бирге жергиликтүү продукцияга

тышкы суроо-талаптын өсүшүнүн таасиринен улам, алтынды эске албагандагы экспорттун өсүшү жыл жыйынтыгы боюнча 2,2 пайыз деңгээлинде күтүлөт. Бул текстиль жана тигүү өндүрүшүнүн калыптанып калган экспорттук позицияларынын, ошондой эле айыл чарба товарларынын эсебинен болжолдонууда.

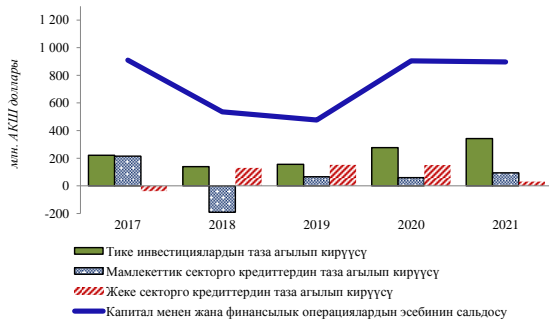
Өлкө импортту боюнча түптөлгөн болжолдоого ички суроо-талаптын өсүшү, акча которуулардын өсүшү калыптанган шартта, калктын кирешесинин көбөйүшү жана мунай заттарына дүйнөлүк баанын төмөндөшү сыяктуу факторлор таасирин тийгизген. Импорттун өсүшү анын бардык функционалдык категорияларынын эсебинен 4,1 пайыз деңгээлинде болжолдонууда. Ошондой эле мунай заттарынын өсүшүнүн терс динамикасы, негизинен, баа фактору эсебинен күтүлөт. Башка товарлар импортунун өсүшү 3,9 пайыз деңгээлинде болжолдонгон.

Кыргыз Республикасынын эмгек мигранттарынын реципиент өлкөсү болгон Россия экономикасынын өсүш арымы жеке трансферттердин түшүү көлөмүнө оң таасирин тийгизет. Жеке секторго трансферттердин таза агылып кирүүсүнүн болжолдуу өсүшү 2019-жылдагыдан 1,4 пайызга жогору деңгээлде күтүлөт. Ал эми расмий трансферттердин агылып кирүүсү 2019-жылдагы көрсөткүчтөн төмөн деңгээлде болжолдонууда.

2020-жылы күндөлүк эсептин тартыштыгынын жогорулашы капитал менен операциялар жана финансылык операциялар эсеби боюнча капиталдын агылып кирүү эсебинен каржыланат. Финансылык эсеп боюнча капиталдын келип түшүүсүнүн негизги көлөмү тике жана башка инвестициялардын эсебинен камсыз болушу күтүлөт. «Башка инвестициялар» статьясынын сальдосу мамлекеттик жана жеке секторлордун

¹ Болжолдоо Улуттук банктын кошумча баа берүүлөрүн эске алуу менен түзүлгөн

5.2.4-график. Капитал менен операциялар жана финансылык эсеп боюнча болжолдуу маалыматтар
(млн АКШ доллары)

чет өлкө милдеттенмелеринин өсүшүнүн таасири астында түзүлөт, мында буга чейин алынган кредиттерди тейлөө көлөмү олуттуу деңгээлде сакталат.

Ошентип, 2020-жылдын жыйынтыгы боюнча төлөм теңдеминин сальдосу 21,2 млн АКШ доллары өлчөмүндө терс мааниде күтүлөт. Товарлардын жана кызмат көрсөтүүлөрдүн келечектеги импортунун эл аралык дүң активдеринин ордун жабуу критерийи¹ импорттун 4,7 айы деңгээлинде болжолдонууда.

Бүтүндөй алганда, 2020-жылы экономикалык жагдайдын өнүгүү тенденциясы 2021-жылда экономиканын тышкы секторунун туруктуу өнүгүшүнө алгылыктуу өбөлгө түзөт. Соода балансынын тартыштыгынын кеңейиши менен бирге күндөлүк трансферттердин алгылыктуу динамикасы күндөлүк операциялар эсебинин ИДӨгө карата 9,1 пайыз өлчөмдө түзүлүшүн шарттайт. Тоо-кен өндүрүшүн өнүктүрүүнүн алкагында күтүлүп жаткан тышкы суроо-талап экспорттун 5,6 пайызга көбөйүшүнө өбөлгө түзөт. Өлкө экономикасынын болжолдонуп жаткан өсүшү жана эмгек мигранттардын акча которууларынын жогорулашынын таасири алдында калктын кирешелеринин көбөйүшү импорттун 5,0 пайызга көбөйүшү үчүн өбөлгөлөрдү түзөт. Ошентип, соода балансынын терс сальдосунун көбөйүшү 4,5 пайыз деңгээлде болжолдонот.

Эмгек мигранттарынын негизги өлкө-реципиенттеринин экономикасынын өсүшү жеке трансферттердин агылып кирүү көлөмүнө оң таасирин тийгизет, алардын көбөйүшү 2020-жылы 5,0 пайыз деңгээлде болжолдонууда.

Капитал менен операциялар жана финансылык операциялар эсеби боюнча капиталдын агылып кирүүсүнүн төмөндөшү күтүлүүдө, алар боюнча келип түшүүлөрдүн маанилүү бөлүгүн тике чет өлкө инвестициялары жана мамлекеттик секторго кредиттер камсыз кылат. Жеке сектор тарабынан кредиттерди тейлөөнүн өсүү тенденциясы сакталат.

Төлөм теңдеминин жалпы сальдосу 2021-жылы 11,2 млн АКШ доллары өлчөмүндө оң белгиде болжолдонууда. Товарлардын жана кызмат көрсөтүүлөрдүн болочоктогу импортунун эл аралык дүң резервдик активдер менен жабылышы 4,6 айды түзөт.

Кыргыз Республикасынын төлөм теңдеминин 2020-2021-жылдарга иштелип чыккан болжолдоосунда төмөнкү тобокелдиктер сакталат:

- «Кумтөр» алтын кенин казып алууга жана баалуу металлдардын башка кен казып алуу жерлерине байланыштуу тобокелдиктер;
- мунай менен алтынга дүйнөлүк баалардын өзгөрүлмөлүүлүгү;
- соода боюнча өнөктөш өлкөлөрдө экономикалык жагдайдын начарлашы;
- мамлекеттик секторго чет өлкө кредиттеринин пландаштырылган көлөмдөрүнүн толук өздөштүрүлбөшү;
- мамлекеттик жана мамлекеттик эмес секторлордун кредиттеринин тейлөө ишинин өсүшү;
- соода боюнча негизги өнөктөш өлкөлөрдүн алмашуу курсунун өзгөрүлмөлүүлүгү.

¹ Конвертацияланбаган валюталарды эске алганда

1-тиркеме. Негизги макроэкономикалык көрсөткүчтөр

(эгерде башкасы көрсөтүлбөсө, өткөн жылдын тиешелүү чейрегине карата чейрек ичинде)

Көрсөткүчтөрдүн аталышы	Өлчөө бирдиги	2018				2019			
		I ч.	II ч.	III ч.	IV ч.	I ч.	II ч.	III ч.	IV ч.
1. Суроо-талап жана сунуш¹ (эгерде башкасы көрсөтүлбөсө, реалдуу өсүш арымы)									
Номиналдык ИДӨ, чейрек ичинде	млн сом	105 149,0	123 373,9	159 387,3	181 475,4	106 173,5	128 540,3	168 582,8	186 745,8
ИДӨ	%	1,3	-0,3	2,6	9,0	5,2	7,3	5,9	0,9
Кумтордү эске албаганда, ИДӨ	%	3,2	2,3	3,4	5,3	1,3	2,9	5,1	4,7
Ички керектөө	%	1,9	4,3	3,3	2,6	0,0	1,4	3,5	
Инвестициялар	%	88,4	-5,9	-7,9	8,4	-20,6	-10,9	6,3	
Таза экспорту	%	69,6	12,5	-2,8	3,1	-28,6	-11,1	-6,8	
<i>ИДӨнүн өндүрүсү:</i>									
Айыл чарба	%	0,7	1,6	3,2	2,8	1,1	2,6	2,8	2,9
Өнөр жай	%	0,3	-8,9	1,0	22,3	15,2	25,9	10,6	-13,5
Курулуш	%	1,4	4,2	5,0	12,6	3,3	7,4	12,4	12,6
Кызмат көрсөтүү	%	1,8	2,1	2,3	4,2	1,3	1,6	4,5	3,4
анын ичинде соода жүргүзүү	%	3,7	4,8	4,7	7,7	3,9	4,6	4,3	6,0
2. Баалар²									
Керектөө баа индекси (КБИ)	%	103,1	101,4	101,1	100,9	99,7	100,2	101,9	102,8
Керектөө баа индекси (КБИ), мезгилдин акырына карата	%	102,7	100,8	101,2	100,5	99,3	100,9	102,3	103,1
Базалык КБИ	%	102,8	103,1	102,5	100,4	101,0	100,8	101,2	102,2
<i>КБИ, товарлар жана кызмат көрсөтүүлөрдүн негизги</i>									
Азык-түлүк товарлары	%	101,2	96,5	96,4	101,1	97,1	99,7	103,5	105,3
Азык-түлүктөн башка товарлар	%	103,0	103,2	103,0	101,6	101,1	99,8	100,4	100,4
Алкоголдук ичимдиктер, тамеки	%	106,5	109,1	108,4	100,3	104,7	104,0	103,8	103,5
Тейлөө	%	106,9	107,3	106,1	99,4	101,3	99,9	99,8	100,3
<i>КБИ, мүнөздөмөсү боюнча классификациялоо:</i>									
Акциздик товарлар	%	106,5	109,2	109,2	107,7	104,5	102,9	102,2	101,8
Жөнгө салынуучу баа	%	100,6	100,9	100,8	101,1	100,9	100,8	100,9	101,5
Инфляциянын рыноктук деңгээли	%	105,3	105,5	104,7	102,6	101,2	99,8	100,3	100,5
3. Тышкы сектор³									
Соода балансы	%	-35,2	-36,7	-37,0	-36,7	-34,6	-32,7	-31,3	-30,4
Күндөлүк операциялар эсеби	%	-10,9	-12,3	-13,4	-12,1	-10,0	-9,3	-9,4	-10,0
Товарлар жана кызмат көрс. экспорту	%	33,6	34,4	33,1	33,2	34,7	33,3	37,5	36,5
Товарлар жана кызмат көрс. импорту	%	70,1	72,7	71,5	71,6	70,3	67,8	67,5	65,8
4. АКШ долларынын алмашуу курсу (бир мезгилдин акырына)									
	сом	68,4325	68,1800	69,2773	69,8500	69,8496	69,4928	69,7039	69,6439
5. Монетардык сектор									
Улуттук банктын эсептик чени, мезгилдин акырына карата	%	5,00	4,75	4,75	4,75	4,50	4,25	4,25	4,25
"Овернайт" депозити боюнча чен, мезгилдин акырына карата	%	0,25	0,25	0,25	1,50	1,50	1,75	2,00	2,00
"Овернайт" кредити боюнча чен, мезгилдин акырына карата	%	6,25	6,00	6,00	6,00	6,00	5,75	5,75	5,75
Банктар аралык кредит рынокундагы орточо алынган пайыздык чендер, чейрек ичинде	%	2,73	2,40	2,17	2,22	2,26	3,02	3,26	3,50
<i>анын ичинде:</i>									
РЕПО бүтүмдөрү боюнча	%	2,73	2,48	2,17	2,22	2,25	3,02	3,27	3,50
улуттук валютада кредиттер боюнча	%	-	0,00	-	-	2,30	2,30	-	-
чет өлкө валютасында кредиттер боюнча	%	-	-	-	-	3,50	2,88	3,36	-
7 күндүк нота боюнча орточо салмактанып алынган кирешелүүлүк, мезгилдин акырына карата	%	2,40	2,31	1,90	3,03	3,67	3,59	3,79	3,76
14 күндүк нота боюнча орточо салмактанып алынган кирешелүүлүк, мезгилдин акырына карата	%	-	-	-	3,36	-	-	-	3,78
28 күндүк нота боюнча орточо салмактанып алынган кирешелүүлүк, мезгилдин акырына карата	%	3,83	3,30	1,86	3,65	3,93	4,18	4,10	4,00
91 күндүк нота боюнча орточо салмактанып алынган кирешелүүлүк, мезгилдин акырына карата	%	4,99	4,73	4,00	4,66	4,48	4,20	4,25	4,23
182 күндүк нота боюнча орточо салмактанып алынган кирешелүүлүк, мезгилдин акырына карата	%	-	-	4,73	4,75	4,50	-	-	-
Акча базасы	%	16,2	6,7	2,6	6,3	6,0	13,0	14,3	11,0
Банктардан тышкаркы акчалар (M0)	%	15,7	5,8	2,5	0,4	5,2	11,1	12,7	13,2
Акча топтому (M1)	%	19,6	10,5	4,2	3,0	5,2	9,6	13,9	14,8
"Тар" мааниде колдонулуучу акча массасы (M2)	%	21,1	14,6	8,0	8,2	10,3	13,2	17,4	17,6
Акча массасы (M2X)	%	16,9	11,6	6,2	5,5	5,5	8,8	14,7	12,8

¹ Улуттук Статистика Комитетинин маалыматы боюнча Кыргыз Республикасынын Улуттук Банктын эсептик көрсөткүчтөрү

² Булагы: Кыргыз Республикасынын Улуттук статистика комитети

³ ИДӨгө карата катыш акыркы төрт чейректи камтыган өзгөрүлмө жылдык маалыматтардын негизинде эсептелген. IV- чейректин алдын ала алынган маалыматтары.

2-тиркеме. Глоссарий

Базалык инфляция – бул, баанын кыска мөөнөттүү, түзүмдүк жана сезондук өзгөрүүлөрүн эске албаган инфляция: инфляция көрсөткүчүн эсептөөдөн сезондук, тышкы факторлор жана административдик белгиленген тарифтер менен шартталган товарларга баанын өсүшү алынып салынат.

Мамлекеттик казына векселдери (МКВ) – Кыргыз Республикасынын Өкмөтүнүн кыска мөөнөттүү (3, 6 жана 12 айлык) дисконттук мамлекеттик баалуу кагаздары. Кыргыз Республикасынын Финансы министрлиги МКВ эмитенти болуп саналат. МКВ Улуттук банк тарабынан өткөрүлгөн аукциондор аркылуу жума сайын жайгаштырылат. Аукциондорго тике катышуучулар катышуу укугуна ээ. Юридикалык жактар сыяктуу эле, жеке адамдар да Кыргыз Республикасынын МКВ ээсинен боло алышат. Чет өлкө инвесторлорунун МКВлар рыногуна кирүү мүмкүнчүлүгү чектелген эмес. МКВлардын экинчилик рыногундагы бүтүмдөр Улуттук банктын автоматташтырылган тоорук системасы аркылуу жүзөгө ашырылат, ал катышуучуларга МКВларды өз жумуш ордуларынан сатып алуу/сатуу боюнча операцияларды ишке ашырууга мүмкүнчүлүк берет.

Мамлекеттик казына облигациялары (МКО) – Кыргыз Республикасынын Өкмөтүнүн пайыздык кирешеси (купон) жана жүгүртүү мөөнөтү бир жылдан жогору болгон узак мөөнөттүү мамлекеттик баалуу кагаздары. Кыргыз Республикасынын Финансы министрлиги МКО эмитенти болуп саналат. Улуттук банк МКОлорду чыгарууну тейлөө боюнча башкы агент болуп саналат.

Акча базасы – Улуттук банктын жүгүртүүгө чыгарылган нак акча боюнча милдеттенмеси жана Улуттук банктын башка депозиттик корпорациялар алдындагы улуттук валютадагы милдеттенмеси.

Акча топтому – ликвиддүүлүк деңгээли боюнча классификацияланган акча массасы: M0; M1; M2; M2X.

M0 – банктардан тышкары нак акча.

M1 – M0 + резиденттердин улуттук валютадагы которулма депозиттери.

M2 – M1 + резиденттердин улуттук валютадагы мөөнөттүү депозиттери.

M2X – M2 + резиденттердин чет өлкө валютасындагы эсептешүү (күндөлүк) эсептери жана депозиттери.

M2X акча топтомуна камтылган депозиттер – жеке адамдардын жана юридикалык жактардын депозиттери, ошондой эле башка финансы-кредит мекемелеринин депозиттери, мында Өкмөттүн жана резидент эместердин депозиттери алынып салынат.

Башка депозиттик корпорациялар – борбордук банктан башка, бардык финансылык корпорациялар-резиденттер, финансылык ортомчулук алардын ишинин негизги түрү болуп саналат жана алар кеңири мааниде колдонулуучу акча массасынын (M2X) улуттук аныктамасында камтылган милдеттенмелерди чыгарышат.

Долларлашуу – өзүнүн улуттук валютасына ээ өлкөнүн ички акча жүгүртүүсүндө АКШ долларынын кеңири колдонулушу.

Инфляция - белгилүү бир убакыт аралыгында баалардын жалпы деңгээлинин өсүш тенденциясы, ал товарлар жана кызмат көрсөтүүлөр куржунунун үй чарбаларынын керектөө чыгашаларынын түзүмүндө салмактанып алынган наркын эсептөөнүн

негизинде өлчөнөт. Кыргыз Республикасында инфляция деңгээлин мүнөздөгөн көрсөткүч болуп керектөө баа индекси саналат.

Номиналдуу эффективдүү алмашуу курсунун индекси (НЕАК) – бул, номиналдуу алмашуу курсунун салмактанып алынган орточо маанисин түшүндүрөт. Анда кароого алынып жаткан өлкөдө орун алып турган баанын соода боюнча өнөктөш өлкөлөрдөгү баага карата өзгөрүү тенденциясы эске алынбайт.

Керектөө баа индекси – керектөөчү тарабынан өндүрүштүк эмес максатта сатылып алынган товарлар жана кызмат көрсөтүүлөр топтомунун наркынын өзгөрүүсү чагылдырылат. Бул көрсөткүч инфляцияны өлчөө ыкмаларынын бири болуп саналат, ал калк тарабынан керектелген негизги товарлар куржунунун баасына салыштырууга негизделген жана чогуу алгандагы керектөөдө бул товарлардын салыштырма салмагына ылайык салмактанып алынган.

Реалдуу эффективдүү алмашуу курсунун индекси (РЭАК) – бул номиналдуу эффективдүү алмашуу курсунун, соода боюнча негизги өнөктөш өлкөлөрдө орун алып турган баанын салыштырмалуу өзгөрүүсүнө ылайык келген өлчөмгө корректировкаланган, орточо салмактанып алынган маанисин түшүндүрөт. РЭАК өлкө валютасынын соода боюнча алдыңкы өнөктөш өлкөлөрдүн валюталарына карата салмактанып алынган реалдуу алмашуу курстарын эсептөөнүн негизинде аныкталат.

Core CPI индекси – бул азык-түлүк товарларына, электр энергиясына, газга жана отундун башка түрлөрүнө карата наркты эске алуусуз баалар.

Ноталар – бул Улуттук банк тарабынан жүгүртүүгө чыгарылган дисконттук баалуу кагаздар. Улуттук банктын Акча-кредиттик жөнгө салуу комитетинин чечими боюнча, ноталар 7 күндөн 364 күнгө чейинки мөөнөткө чыгарылат. Ноталар боюнча максималдуу кирешелүүлүк аукцион өткөрүлгөн күнгө карата аныкталган эсептик ченге барабар өлчөмдө белгиленет.

Репо шарттарындагы операция – келечекте белгилүү бир күнү, алдын ала макулдашылган баада кайра сатуу/сатып алуу милдеттенмеси менен экинчилик рыногунда мамлекеттик баалуу кагаздарды сатып алуу/сатуу операциясы.

Төлөм теңдеми – резиденттер жана резидент эместер ортосунда белгилүү бир мезгил ичинде ишке ашырылган экономикалык операциялардын суммардык түрүн чагылдырган отчет.

Төлөм теңдеминин сальдосу – чет өлкөлөрдөн түшүүлөр менен чет өлкөлөргө төлөмдөр ортосунда келип чыккан айырма.

Соода балансынын сальдосу – экспорт жана импорт наркы ортосунда келип чыккан айырма.

Эсептик чен – бул, акча кредит саясатынын инструменти, ал борбордук банк тарабынан белгиленген пайыздык ченди билдирет жана экономикада акча ресурстарынын наркын аныктоодо базалык багыт берүүчү катары кызмат кылат.

3-тиркеме. Кыскартылган сөздөрдүн тизмеси

АКШ	Америка Кошмо Штаттары
ЕАЭБ	Евразия экономикалык бирлиги
ИДӨ	ички дүң өнүм
КБИ	керектөө баа индекси
КММ	күйүүчү-майлоочу материалдар
КНС	кошумча нарк салыгы
КР УСК	Кыргыз Республикасынын Улуттук статистика комитети
МКВ	мамлекеттик казына вексели
МКО	мамлекеттик казына облигациясы
НЭАК	номиналдуу эффективдүү алмашуу курсу
ОПЕК	Мунайды экспорттоочу өлкөлөр уюму
РЭАК	реалдуу эффективдүү алмашуу курсу
Улуттук банк	Кыргыз Республикасынын Улуттук банкы
ФОб	Экспортёр өлкөнүн чек арасындагы баа (free on board)
ФРС	АКШнын Федералдык резерв системасы
FAO (FAO)	Food and Agricultural Organization of the United Nations